

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ,
ALGILANAN AİLE İŞLEVSELLİĞİNİN VE EBEVEYN TUTUMLARININ SUÇA
SÜRÜKLENME ÜZERİNE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Dr. OZAN ÖĞÜT

ÇOCUK VE ERGEN RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI ANABİLİM DALI
UZMANLIK TEZİ

2017

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ,
ALGILANAN AİLE İŞLEVSELLİĞİNİN VE EBEVEYN TUTUMLARININ SUÇA
SÜRÜKLENME ÜZERİNE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Dr. OZAN ÖĞÜT

ÇOCUK VE ERGEN RUH SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI ANABİLİM DALI
UZMANLIK TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Şahika Gülen ŞİŞMANLAR

Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Ayşen COŞKUN

Etik Kurul Onay Tarihi: 05.07.2017

Karar No: GOKAED-2017/9.12

Proje No: KÜGOKAED2017/185

2017

İÇİNDEKİLER DİZELGESİ

TEŞEKKÜR.....	V
KISALTMALAR DİZELGESİ.....	VI
TABLolar DİZELGESİ.....	VII
1.GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
2.GENEL BİLGİLER.....	2
2.1. Suçun Tanımı.....	2
2.2. Suç Davranışını Açıklayan Teoriler.....	3
2.2.1. Psikolojik Teoriler.....	3
2.2.2. Biyolojik Teoriler.....	4
2.2.3. Sosyolojik Teoriler.....	5
2.2.3.1. Sosyal Yapı Teorileri.....	5
2.2.3.2. Sosyal Süreç Teorileri.....	6
2.2.3.3. Çatışma Teorileri.....	7
2.3. Suça Sürüklenen Çocuk ve Ergenler.....	8
2.3.1. Çocuk ve Ergenlerde Görülen Suç Davranışının Özellikleri.....	9
2.3.2. Ülkemizde ve Dünyada Çocuk ve Ergenlerde Suça Sürüklenme.....	9
2.3.3. Çocuk ve Ergenlerde Görülen Suç Türleri.....	10
2.3.4. Çocuk ve Ergenlerde Suça Sürüklenmeye Yol Açan Etkenler.....	11
2.3.4.1. Bireysel Etkenler.....	11
2.3.4.2. Çevresel Etkenler.....	12
2.4. Ergenlik Dönemi ve Suç.....	15
2.4.1. Ergenlik Döneminde Fiziksel ve Cinsel Gelişim.....	16
2.4.2. Ergenlik Döneminde Duygusal Gelişim.....	16
2.4.3. Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim.....	17
2.4.4. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim.....	17

2.4.5. Suça Sürüklenme Bağlamında Ergenlik Döneminin Özellikler.....	18
2.4.6. Adli Sistem Açısından Suça Sürüklenen Çocuk ve Ergenler.....	18
2.4.6.1. Yasalar.....	19
2.4.6.2. Ceza Sorumluluğu Kavramı.....	20
2.4.6.3. Adli Değerlendirme.....	20
2.5. Aile ve Çocuk.....	22
2.5.1. Çocuk Gelişiminde Ailenin ve Ebeveyn Tutumlarının Rolü.....	22
2.5.2. Suça Sürüklenme ve Aile.....	23
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	25
3.1. Katılımcıların Seçimi.....	25
3.2. Yöntem.....	25
3.3. Gereçler.....	26
3.3.1. Sosyodemografik Veri Formu.....	26
3.3.2. Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ).....	26
3.3.3. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ).....	27
3.4. İstatistiksel Analiz.....	28
4. BULGULAR.....	29
4.1. Çocukların sosyodemografik özellikleri.....	29
4.2. Katılımcıların Ebeveyn Tutumları.....	32
4.3. Örneklem Grubundaki Çocuklarda Suça İlişkin Özellikler.....	37
4.4. Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi.....	38
4.5. Ebeveynlerin Aile İşlevselliklerine İlişkin Değerlendirmeleri.....	40
5. TARTIŞMA.....	41
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	46
6.1. Sonuçlar.....	46
6.2. Öneriler.....	47

6.3. Kısıtlılıklar.....	48
7. ÖZET.....	49
8. ABSTRACT.....	50
9. KAYNAKLAR.....	51
10.EKLER.....	58

TEŞEKKÜR

Uzmanlık eğitimimde kendisinden çok şey öğrendiğim değerli hocam Prof. Dr. Ayşen Coşkun'a,

Tezimin danışmanlığını üstlenen, çalışmam boyunca bana sabırla yardım eden ve uzmanlık eğitimim boyunca büyük bir içtenlikle bana yol gösterip destek olan, Doç. Dr. Şahika Gülen Şişmanlar'a

Uzmanlık eğitimim boyunca bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, güler yüz ve içtenlikleriyle bana her konuda destek olan hocalarım, Prof. Dr. Işık Karakaya'ya, Doç. Dr. Özlem Yıldız Gündoğdu'ya ve Doç. Dr. Nursu Çakın Memik'e,

Uzmanlık eğitimim boyunca birlikte keyifle çalıştığım tüm asistan arkadaşlarıma ve diğer çalışanlara,

Tez çalışmama katılan tüm çocuklara ve ailelerine,

Tez çalışmam esnasında büyük yardımları olan Prof. Dr. Ümit Tural'a, sevgili dostum Yunus Dursun, Uğur Sarı, Nesligül Nihal Olgun ve Kardelen Sarıççek'e,

Sevgilerini ve özverilerini hiç esirgemeyen, her zaman yanımda olan, çocukları olmaktan gurur duyduğum sevgili annem ve babama, sahip olduğum için kendimi şanslı hissettiğim kardeşime en içten teşekkürlerimi ve minnettarlığımı sunarım.

KISALTMALAR DİZELGESİ

KS: Klienfelter Sendromu

ABTÖ: Anne Baba Tutum Ölçeği

ADÖ: Aile Değerlendirme Ölçeği

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

DEHB: Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu

TCK: Türk Ceza Kanunu

BM: Birleşmiş Milletler

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

SPSS: Statistical Program for Social Sciences

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

PSI: Parenting Style Inventory

FAD: Family Assessment Device (FAD)

TABLolar DİZELGESİ

Tablo 1. Katılımcıların diğler sosyodemografik özellikleri

Tablo 2. Çocukların okula devam durumları

Tablo 3. Örneklem grubundaki olguların okula devam etmeme nedenleri

Tablo 4. Çocukların sosyal aktiviteye gitme durumları

Tablo 5. Ebeveynlerin yaş ortalamaları

Tablo 6. Çocukların ailelerine ait özellikler

Tablo 7. Ailelerin aylık gelir düzeyleri

Tablo 8. Çocukların ailelerinde suçla karışma öyküsü varlığı

Tablo 9. Çocukların yaşadıkları çevrede suçla karışma durumları

Tablo 10. Çocukların arkadaşlarında suçla karışma

Tablo 11. Örneklem grubundaki çocukların karıştığı suç türleri

Tablo 12. Ebeveynlerin kendi tutumlarına ilişkin değerlendirmeleri

Tablo 13. Gruplar arasında ABTÖ sonuçlarının karşılaştırılması

Tablo 14. Ebeveyn tutumlarına yönelik örneklem grubundaki çocukların ve ebeveynlerinin bildirimlerinin uyumu

Tablo 15. Ebeveyn tutumlarına yönelik kontrol grubundaki çocukların ve ebeveynlerinin bildirimlerinin uyumu

Tablo 16. Ebeveynlerin aile işlevselliklerine ilişkin değerlendirmeleri

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Suç, günümüzde güncelliğini koruyan önemli toplumsal sorunlardan biri olmaya devam etmektedir.¹ Çocuklarda suça sürüklenme ise, çocuğun bireysel sorumluluğunu içeren hukuksal bir kavram olmaktan çok, aile ve sosyal çevrenin olumsuz dinamiklerinden kaynaklanan psikopedagojik bir sorun olarak kabul edilmektedir.² Eysenck'e göre suç davranışı kişinin var olan genetik altyapısı ile sosyal çevresinin etkileşiminden kaynaklanmaktadır.³

Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda, ergenlik döneminin suç işleme açısından önemli bir evre olduğu ve suç işleme oranının 12 yaşından itibaren artış gösterdiği, 18 yaşından itibaren ise düşüşe geçmeye başladığı ortaya konmuştur.⁴

Çocuklarda görülen suça sürüklenmeyi, yetişkinlik döneminde işlenen suçtan ayırt eden en önemli özellik, bu dönemin problemlili evre ya da geçiş evresi olarak adlandırılan ergenlik dönemine rastlamasıdır.⁵ Yörükoğlu'na göre, gençlik dönemindeki suç davranışının nedenleri çok çeşitlidir ve gencin suça sürüklenmesi, ruhsal, zihinsel, ailesel ve toplumsal tüm olumsuz etkenlerin bir sonucudur. Bir genci suça yönelten nedenler; gencin yapısı, özellikleri ve yeteneklerine ilişkin etkenler, gencin yetiştiği aile yapısı, aile düzensizliği ve ana baba ile ilişkileri, gencin ve ailenin içinde yaşadığı toplumsal ortam ve yaşam koşulları olarak sıralanabilir.⁶

Bu araştırma, suça sürüklenen (18 yaşını doldurmamış ve kanunla ihtilafa düşen bir eylemde bulunmuş birey) ve suça sürüklenmeyen ergenlerin anne-baba tutumları ve aile işlevselliği arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Araştırmadan elde edilecek olan sonuçlar ile ergenlik döneminde bireylerin suça sürüklenme durumu ile ebeveyn tutumları ve aile işlevselliği arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmektedir. Aynı zamanda suça sürüklenen ve suça sürüklenmeyen ergenlerin sosyodemografik özellikler açısından hangi alanlarda farklılaştığı ve her iki ergen grubunun sosyodemografik özellikleri ile anne baba tutumları ve aile işlevselliği arasındaki ilişkinin nasıl şekillendiğinin de incelenmesi amaçlanmaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Suçun Tanımı

Suç, tarihin ilk çağlarından beri toplumların korku ile karışık ilgilerini yönelttikleri toplumsal bir problem olarak algılanmış ve biyoloji, psikoloji, din, hukuk ve sosyoloji gibi birçok farklı disiplin tarafından değişik şekillerde tanımlanmıştır. Suç, literatürde; “bir toplumun ya da devletin oluşturduğu kanunlar tarafından, yapılması yasak olan ve cezalandırılan eylem” olarak karşımıza çıkmaktadır.^{1,7}

Kuralın, yasağın olduğu her yerde kuralı tanımama, yasağı delme, doğrudan sapma ya da karşı gelme vardır. Bu, birey-toplum çatışmasının bir görünümü olarak ele alınmaktadır. Suçluluk, kişiyi toplumdaki diğer bireylerin karşısına çıkaran bir çatışmanın ürünü olarak bildirilmektedir. Ceza Hukuku’na göre “suç”, yasanın cezalandırdığı harekettir.⁸ Lowrey’e göre “suçluluk”, birey ile çevresi arasındaki karşılıklı etki ve tepkilerin sonucunda ortaya çıkar; bu da bireyde bazı özel kişilik durumlarının oluşmasına neden olur. English, suçluluğu ahlaki veya hukuki kuralların bozulması olarak tanımlamaktadır. Seligman ve Johnson ise, küçük veya büyük bir sosyal grubun üyeleri tarafından iyi ve yararlı olarak kabul edilmiş olan inançların, geleneklerin, kurumların dayandıkları kurallara aykırı olarak işlenen antisosyal bir davranışa suçluluk adını verirler.⁹ Suçlu bir bireyle, suçlu olmayan birey arasındaki en belirgin fark, suçlu olmayan bireyin “suçluluk dürtüleri”ni kontrol edebilmesi ve toplumsal açıdan zararsız bazı faaliyetlerle bu dürtülere çıkış yolları aramasıdır.¹⁰

Çocuk Koruma Kanunu’na göre suça sürüklenen çocuk, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik önlemi kararı alınan çocuk olarak tanımlanmaktadır.¹¹ Çocuk suçluluğu, çocuğun bireysel sorumluluğunu içeren hukuksal bir kavram olmaktan çok, aile ve sosyal çevrenin olumsuz dinamiklerinden kaynaklanan psikopedagojik bir sorundur.²

2.2. Suç Davranışını Açıklayan Teoriler

Suç, suçlu davranışı açıklamada psikolojik, biyolojik ve sosyolojik teoriler ön plana çıkmaktadır.¹²

2.2.1. Psikolojik Teoriler

Psikolojik teoriler, yirminci yüzyılın başlarında ortaya çıkan ve suçun nedenlerini fiziksel nedenler yerine ruhsal nedenlerde arayan teorilerdir. Genel olarak akıl bozukluğu ve suç arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışır. Zeka eksikliği bu teoride önemli bir suç sebebi olarak görülmüştür. Bu teorileri ilk ortaya atan teorisyenler, suçluların zihinsel olarak kusurlu olduklarını, akıl hastalığının doğuştan geçtiğini ve özellikle suçluların ruhsal bozukluklarının olduğunu belirtmişlerdir.¹² Psikolojik teoriler insanların temelde kişilik özelliklerine odaklanmakla birlikte sosyolojik, biyolojik, kültürel ve çevresel faktörlerin davranış üzerindeki etkilerini yadsımaz; ancak bu dışsal faktörlerin etkilerini bireylerin yerleşmiş olan yapılarının içinde ele alırlar.¹³

Psikoloji kuramları suç davranışı kavramlarının açıklanmasında kendi aralarında farklılık göstermektedir. Ancak psikanalitik kuramın kurucusu olan Sigmund Freud, suçun psikolojik anlamda tanımlanması alanında bir ilki gerçekleştirmiştir.² Psikanalitik ekole göre suç, önlenmiş, bastırılmış bir kompleksin sembolüdür. Freud'a göre insan doğuştan saldırganlık ve cinsellik temel iç güdülerine sahiptir. Suçlu, hareketlerini doğuştan gelen içgüdüsel dürtüleriyle yönlendirir. Onun hareketleri, fırsat verildiğinde bir çocuğun yapabileceği türden ilkel davranışlardır.¹⁰ Bireyde içe atılmış bilinçaltında mevcut kompleks, onu çevreden gelen uyarıcılara belirli bir şekilde yanıt vermeye yöneltir. Böylece suç, mevcut komplekse sahip olan kişinin kendisine yöneltilen soruna bir tür çözümü olmaktadır. Hesnard'a göre suçlu, kendisinde çalmak, saldırmak, öldürmek hakkını bulmaktadır. Suç, bireyi üzme yerine onu sakinleştirmektedir.¹²

Psikanalitik teorinin, suç ile ilişkin bir başka açıklaması ise "yer değiştirme" savunma mekanizması ile yapılmaktadır. Bu açıklamaya göre kişi öfkesini, öfkenin asıl kaynağına yönlendirememektedir. Bunun nedeni öfkenin kaynağı olan kişinin kendisine zarar vereceğini bilmesidir. Bu durumda bireyin öfkesini zararsız olarak nitelendirilebilecek farklı bir nesneye yönlendirerek, saldırgan bir davranış sergileyeceği düşünülmektedir.¹⁴ Neo-psikoanalitik kuramcı olan Bowlby ise suç davranışının oluşmasını erken dönemde çocuk ve annenin ayrılığı ile ilişkilendirmiştir. Bowlby, herhangi bir nedenle annesinden ayrılmak durumunda kalan çocukların ileriki yaşamındaki sosyal gelişiminin, kopan duygusal bağ ile zarar gördüğünü ifade etmektedir.¹⁵

Psikanalitik teori dışındaki psikolojik teoriler “suç ve suç işleme” davranışına farklı bakış açıları kazandırmışlardır. Psikolojik teoriler suçun bireyde ortaya çıkmasıyla ilgili farklı görüşlere sahip olsalar da, hepsi suçluların psikopatolojik davranışlara sahip olduklarını belirtmektedir. Bu teorilere göre suçlular “hasta”, “uyumsuz”, “patolojik” kişiler oldukları için suç davranışı sergilemektedir.¹⁶ Psikolojik açıklamalar suçluluğu belirli bir kişilik tipiyle açıklamaktadırlar. Örneğin, Freud’un kuramıyla ilişkili olarak ortaya atılan yaklaşımlarda bazı insanların gelişim dönemlerinde ortaya çıkan etkileşim sorunları nedeniyle amoral ya da psikopat kişiliğe sahip olduğu ileri sürülmüştür. Çocuğun anne ve babası ile olan olumsuz etkileşimi, gereken bağların kurulamayışı nedeniyle ahlaksız olabileceği savunulmuştur. Örneğin, psikopatların duygusuz, toplumdan soyutlanmış kişiler oldukları ve suç işlemekten zevk aldıkları vurgulanmıştır.¹⁷

2.2.2. Biyolojik Teoriler

Biyolojik teoriler suç davranışını açıklarken biyolojik faktörleri temel olarak ele almaktadırlar. Bu kapsamda beden yapılarındaki farklılıkları temel alan yaklaşımlar ve genetik yaklaşımlar olmak üzere iki şekilde sınıflandırılmaktadır.¹⁸ Beden yapısındaki farklılıkları temel alan yaklaşım ilk pozitivistlerden olan Lombroso, Garafalo ve Ferri tarafından da benimsenerek suç davranışını sergileyen kişiyi fiziksel özelliklerine göre tanımlanmıştır. Bu teorisyenler kalıtsal kökenli olan geniş elmacık kemikleri, yassı burun ve kalın kaslar gibi fiziksel özellikleri suça eğilimliliğin birer işareti olarak görmüşlerdir.¹⁹ Lombroso’nun askeri doktor olarak çalıştığı dönemde cezaevlerinde yaptığı araştırmalar sonucunda ortaya koyduğu iddialar arasında şunlar yer almaktadır: Hırsızlar genel olarak çok hareketli yüz yapısına ve ellere, huzursuz ve genelde şaşkınlık gözlerine, birbiri ile birleşmiş kaslara, eğri burunlara sahiptir. Cinsel suç işleyenlerin ise parlayan gözleri, ince bir yüzü ve iri dudakları vardır. Tipik katillerin; sabit, buz gibi, dik bakışları, ara sıra kanlanan gözleri, büyük burunları, uzun kulakları, ince dudakları ve iri köpek dişleri bulunmaktadır.²⁰

Genetik teoriler incelendiğinde ise, “47 XYY kromozom hipotezi” suç davranışının, erkeklerde görülen ekstra Y kromozomundan kaynaklandığını belirtmektedir. Ekstra Y kromozomuna sahip olma “Klinefelter sendromu” (KS) olarak adlandırılmaktadır. Bu görüşe göre KS’ a sahip olan erkekler hemcinslerine göre daha maskülen (erkeksi) tavırlar sergilemektedir. Buna paralel olarak da daha saldırgan davranacakları düşünülmektedir.² Genetik teorilerin suç davranışını açıklama girişimlerinde ikizler üzerinde yapılan araştırmalar da dikkat çekmekte; karakter, davranış konularında kalıtım ve ortamın etkilerini belirlemek için kullanılmaktadır. Günümüzde, bu konuda çalışan araştırmacılar ise “suç geni” varlığını

kabul etmemektedirler. Ancak suça eğilimi etkileyen genetik bir faktörün bulunduğu konusunda bulgular da mevcuttur.²¹

2.2.3. Sosyolojik Teoriler

Sosyolojik suç teorileri; sosyal yapı, sosyal yapının değerleri, normları ve sosyal yapının kurumlarını suç nedenleri açısından değerlendirmektedir. Sosyolojik bakış açısına göre suç, genel olarak sosyal ortamın bir ürünüdür, başka bir deyişle hasta olan toplumdur.²² Sosyolojik teoriler suç davranışını sosyoloji bilimi varsayımları çerçevesinde değerlendirmekte ve suçun sosyal boyutlarına vurgu yapmaktadır. Suçlu davranışını ele alan sosyolojik teorileri sosyal yapı teorileri, sosyal süreç teorileri ve çatışma teorileri olarak üç alt başlıkta incelemek mümkündür.¹⁸

2.2.3.1. Sosyal Yapı Teorileri

Sosyal yapı teorileri suç davranışını açıklarken toplum düzeni ve sosyal yapı kavramlarına odaklanmaktadır. Bu teoriler, suç davranışının toplumsal yapının bir sonucu olarak ortaya çıktığını ve bu yapının özelliklerine bağlı olarak değiştiğini esas almaktadır. Suç davranışını sosyal yapı çerçevesinde açıklamaya yönelik ortaya çıkan teoriler işlevselci, gerilim, alt kültür ve sosyal ekoloji teorileri olarak sıralanmaktadır.¹⁸

İşlevselci teori; suçun toplumsal düzen içerisinde normal ve işlevsel olduğunu kabul etmektedir. İşlevselci teorinin etkili isimlerinden biri olan Durkheim'a göre suçun olmadığı bir toplum düşünülemez. Suç bir toplumda zorunludur, normaldir ve işlevseldir, çünkü toplumsal evrim için önem taşımaktadır. Suç zorunlu değişiklikleri beraberinde getirmektedir.²³

Gerilim teorisi; belli temel değerler üzerinde toplumun homojen olduğu varsayımına dayanıp toplumun büyük çoğunluğunun kitle iletişim araçları, okullar ve aileler ile sosyalleştiğini göz önünde bulundurarak bazı bireylerin neden sapan davranış gösterdiklerini açıklamaktadır. Kuralları ve yasaları çiğneyen bireylerin bu davranışlarını anormal olan toplumsal koşullara karşılık verme olarak gören bu teori suçun nedenini toplumun sosyal organizasyonu olarak görmektedir.²⁴

Alt kültür teorisi genel olarak alt sınıfta bulunan genç erkekler arasında suçluluğa, özellikle de ergenlik dönemi çetelerine yönelik açıklamalar getirebilmek amacıyla ortaya konan teoridir.²⁵ Cloward ve Ohlin; birçok alt sınıfın başarılı amaçlara ulaşmakta alternatif yollar bulmakta zorlanabildiklerini ve suçlu alt kültürlerin başarılı olmak için ilk olarak

kanuna aykırılık sonra da şiddet gibi yasadışı yollara başvurabildiklerini belirtmiş, suçun bireysel bir çaba olmadığını, fakat kolektif uyumun bir parçası olduğunu söylemişlerdir.²⁶

Chicago Okulu'nun suç çalışmaları sosyal ekoloji teorileri kapsamında değerlendirilmektedir. Chicago Okulu çalışmalarında genel olarak suç davranışının nedeni sosyal yapı ve ekolojik çevre olarak belirtilmektedir. Chicago Okulu sosyologlarından özellikle Clifford R. Shaw ve Henry D. McKay'in çalışmaları ilgi çekmektedir.¹⁸ Sosyal düzensizliği, coğrafi alanda yüksek suç ve suçluluğa izin veren zayıf sosyal kontroller ile eşdeğer görmüşlerdir. Clifford R. Shaw ve Henry D. McKay insan doğasında suç ve suçluluğun varlığını reddederek problemin coğrafi alandan kaynaklandığını vurgulamaktadırlar. Öncelikle, yüksek suç oranının var olmasının coğrafi bölgede yaşayan bireylerle ilgisinin olmadığını, suçun bölgelerde var olan kalıntılar olduğunu ileri sürmektedirler. Shaw ve McKay'e göre bu durum, coğrafi bölgelerde art arda yaşamış olan nesillerin normalden sapma geçmişleridir. Araştırmalarında yüksek oranda suç işleyen gruplar değil, yüksek oranda suç olan coğrafi bölgeler bulmuşlardır.²⁶

2.2.3.2. Sosyal Süreç Teorileri

Sosyal süreç teorileri grubunda sosyal öğrenme, kontrol ve etiketleme teorileri yer almaktadır.¹⁸

Sosyal öğrenme teorisi, suç davranışının da diğer tüm davranışlar gibi öğrenildiğini ileri sürmektedir. Bireyler suç işleme davranışını diğer bireylerden öğrenir. Bu teoriye göre, suç davranışını yaratan bazı bireyler değil sosyal çevredir.²²

Kontrol teorisi genel olarak insan davranışlarının denetimi ve bununla ilgili olan kuramsal süreçler üzerine odaklanmaktadır. Bu kuram bireylerin davranışlarını şekillendiren çeşitli faktörleri ele almaktadır. Suç olgusunu, bireylerin tüm davranışlarında etkisi bulunan aile yapısı, çevresel faktörler, inançlar gibi sosyal değişkenler ışığında değerlendirmektedir.¹⁸ Hirschi'nin sosyal bağ teorisine göre bu bağ dört esas bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler; aileye, arkadaşlara, eğitim kurumlarına ve kendi yaş grubundaki bireylere olan bağlılık şeklindedir. Hirschi'nin bu teorisinin ana konusu genci, suç işlemesinden, suç ve olağan dışı davranışlardan korumanın faktörleri üzerine odaklanmaktadır. Hirschi'ye göre eğer bir gencin bağlılıkları, ilgileri, inanışları düşükse gencin suça sürüklenme ihtimali yükselecektir. Başka bir deyişle, sosyal bağdaki kişisel ilişkiler yetersizse suç davranışlarında artış olacaktır.²⁷

Etiketleme teorisi bireylerin etiketlenmelerinin onların suç işleme süreçlerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Buradan hareketle bu teori, bireylerin sapkın veya suçlu şeklinde

etiketlenmelerinin onların toplumdan dışlandıkları yönünde bir duyguya kapılmalarına neden olacağını ve bu dışlanma duygusunun bireylerin suçlu gruplarla ilişkiye girmesinde etkin rol oynayacağını vurgulamaktadır.²⁸

2.2.3.3. Çatışma Teorileri

Çatışma teorileri, çatışmaları bakımından bireysel nedenli ve toplumsal nedenli olarak iki farklı görüşe ayrılmaktadır. İlk görüşe göre, çatışma bireyin içgüdüsel bir özelliğidir, evrenseldir ve kaçınılmazdır. İkinci görüşe göre, çatışma toplum içinde farklı grupların çıkarlarının çatışması sonucu ortaya çıkmaktadır ve kaçınılmazdır.²⁹

2.3 Suça Sürüklenen Çocuk ve Ergenler

Çocuk; fiziksel, psikolojik, ekonomik ve toplumsal açılardan bir başkasının bakımına ve korumasına ihtiyaç duyan ve bu nedenle birisine (öncelikle ana - baba ve bunların yokluğunda ise ilgili kişi ve kurumlara) bağımlı, henüz kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeye erişmemiş birey olarak tanımlanabilir.³⁰ Başka bir tanımlamayla çocuk, gelişim dönemlerini yaşayan, toplumsal anlamda birey olmaya hazırlanan 18 yaşından küçük bireydir.¹²

Ergenlik dönemi, çocukluk ve yetişkinlik arasında yer alan, fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimin belirgin ve hızlı olduğu bir yaşam dönemidir. Ergenler bu dönemde fizyolojik değişikliklere uyum sağlamak, yaşam deneyimlerini bilişsel yetenekteki artışla bütünleştirmek, kendi cinsiyeti ve karşı cinsiyet ile sosyal roller geliştirmek, akademik gereklilikleri yerine getirmek, meslek seçimi ve yetişkin rollerine hazırlanmak gibi pek çok stresli durumla karşı karşıyadır.¹ Ergen, gelişen kişiliği içinde çevrede yeni değerler aramaya, kişiliğinin olgunlaşmasında rol oynayan özdeşleşme, bağımsızlık, sorumluluk gibi kavramlara yanıt bulmaya çalışır. Bu arayışın özünde topluma uyum sağlama isteği ve onaylanma ihtiyacı yatmaktadır. Toplumsal uyumun ölçüsü ise, bireyin çevresindeki kişilerle ilişkiler kurup sürdürebilmesi, grup çalışmasına katılabilmesi, yapıcı olması, sorumluluk alabilmesi ve toplu yaşamın getirdiği kurallara uyabilmesidir.³¹

Bireyler birbirleriyle ilişkide bulunarak toplumsal grupları, toplumsal gruplar da bir araya gelerek toplumu oluşturur. Toplum, sürekli değişim içinde olan bir yapıdır. Toplumu oluşturan bireyler de bu değişimin içinde yer alırlar. Ancak toplumun değişim hızıyla bireyin değişim hızı her zaman aynı değildir. Bireyler değişen koşullara her zaman kolaylıkla ayak uyduramazlar. Aradaki bu uyumsuzluk çeşitli sorunların kaynağını oluşturur. Bu sorunların en önemlilerinden biri de suç ve suçluluk kavramlarıdır.¹²

Çocuk Koruma Kanunu'na göre suça sürüklenen çocuk, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik önlemi kararı alınan çocuk olarak tanımlanmaktadır.¹¹ Çocukların sürüklendiği suçlar, tür ve neden açısından yetişkin suçlarından farklılık göstermektedir.³²

2.3.1. Çocuk ve Ergenlerde Görülen Suç Davranışının Özellikleri

Suç işleme davranışı açısından bakıldığında ergenlik döneminde bulunan bireylerin diğer yaş gruplarına oranla daha fazla suç işleme eğiliminde olduğu görülmektedir. Ergenlik döneminde “statü suçları” (okuldan kaçma, alkol kullanma, vb.) işlenebileceği gibi şahsa ve mala yönelik suçlar da işlenmektedir.³³ Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda ergenlik döneminin suç işleme açısından önemli bir evre olduğu ve suç işleme oranının 12 yaşından itibaren artış gösterdiği, 18 yaşından itibaren ise düşüşe geçmeye başladığı ortaya konmuştur.⁴ Çocuk suçluluğu ile yetişkin suçluluğu arasındaki fark, çocukların işlemiş oldukları fillilerin ayırt edici özellikleri, hareket ve davranışlarına neden olan motivasyonlarıdır. Çocukların davranışlarına egemen olan sebeplerle, yetişkinlerinki aynı değildir. Macera arayışı, yeni bir şeyler deneme isteği, tecrübe eksikliği, saflık, can sıkıntısı vs. gibi durumlar çocukların suça sürüklenmesine neden olan faktörler arasındadır.³⁴ Çocuklarda suça sürüklenme; günümüzde çoğunlukla maddi ihtiyaçların karşılanmasına yöneliktir. Türkiye’de en çok işlenen suç türü mala yönelik suçlardır. Yetişkinler kadar organize suçlar işlemeyen çocukların sürüklendiği suçlarda birinci sırayı hırsızlık almaktadır.³⁵

2.3.2. Ülkemizde ve Dünyada Çocuk ve Ergenlerde Suça Sürüklenme

Çocuk ve ergenlerde suça sürüklenme tüm dünyada hızla artmakta olan bir toplum sorunudur.³⁶ Ülkemizde suça sürüklenen ergenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır.¹ Türkiye’de Adalet Bakanlığı verileri çocuk yaş grubundaki bireylerin %2’sinin çeşitli suçlar nedeniyle yargılanmakta olduğunu, yargılanan çocuk sayısının 2001-2011 yılları arasında iki kattan daha fazla arttığını ortaya koymuştur.³⁶ Türkiye’deki adli sicil kaydı verilerine göre 2005 yılı içinde gelen davalardaki suça sürüklenen çocuk sayısı 158.917, 100.000 çocuk nüfustaki suça sürüklenen sayısı 1.530 iken; 2015 yılı içinde gelen davalardaki suça sürüklenen çocuk sayısı 173.297, 100.000 çocuk nüfusta suça sürüklenen sayısı 2.251 olarak bildirilmiştir.³⁷

Ergenleri suça iten nedenlerin belirlenmesi, suç davranışı ile ilişkili bireysel ve çevresel etmenlerin ortaya koyulması, gerekli önlemlerin alınmasında ve ergen suçluluğunu önleme programlarının geliştirilmesi açısından son derece önemlidir.¹ Tüm dünya çocukları birlikte değerlendirildiğinde, suça sürüklenen çocukların en çok suç işleme yaşlarının 14 dolaylarında olduğu görülmektedir.³⁸ Örneğin ABD’de Pittsburg, Denver ve Rochester eyaletlerinde yapılan araştırmada; suça sürüklenen gençlerin çoğunluğunun 16-17 yaşlarında olduğu belirtilmiştir. Bunun dışında birçok ülkede de yaşam boyu suça sürüklenme prevalansı 14-18

yaş arasındaki gençlerde yüksektir.³⁹ Özellikle 14 yaş gerek İngiltere, gerekse bazı Avrupa ülkeleri ve ülkemizde çocukların suça en çok sürüklendiği yaş olarak belirlenmiştir.¹² Yine yapılan araştırma sonuçlarına göre, suça sürüklenme oranının en yüksek olduğu yaşın, %34,9 ile 14 yaş olduğu, mala yönelik suçlarda 14, yaralama ve cinsel suçlarda 15 yaşın en sık suça sürüklenen yaş grubunu oluşturduğu ifade edilmektedir.⁴⁰

2.3.3. Çocuk ve Ergenlerde Görülen Suç Türleri

İstatistiklere göre çocukların en fazla sürüklendiği suç türleri; şiddet suçları, mala karşı suçlar ve cinsel suçların yanında genç nüfusun yöneldiği bilişim suçlarıdır.¹²

Mala yönelik suçları; hırsızlık, gasp ve soygun suçları olmak üzere üçe ayırmak mümkündür. Mala yönelik suçlar arasında ilk sırada hırsızlık yer almaktadır.²⁵ Ceza yasalarında; kamu ahlakı, genel adap, aile düzeni gibi kavramlarla çeliştikleri öngörülüp, ihlal ettikleri çıkarlar açısından değerlendirilerek, kişinin cinsel özgürlüğüne veya insanlık özsaygısına ya da toplumsal düzenin varlığına zarar verdiği kabul olunan, bu nedenle de o günün geçerli toplumsal değerleri ve ahlak kuralları doğrultusunda cezaları saptanan cinsel kökenli eylemlere cinsel suçlar adı verilmektedir.⁴¹ Bilişim suçu geniş kapsamlı bir kriminolojik terim olarak; sahtekarlık, hırsızlık, zimmete geçirme, bilişim sistemi tecavüzü, hasar, şantaj, yaşama ve sağlığa karşı suçlar gibi, ortak paydaşı bilişim sistemi olan suçları kapsamaktadır.¹²

Karşılanılan suç türüne bakılmaksızın adli mercilere gelen veya getirilen çocuk sayısı 2008'den 2010'a %29 seviyesinde bir artış göstermiştir. Bu kapsamda ilk sıraları mala karşı işlenen suçlar kapsamındaki hırsızlık ve şahsa karşı işlenen suçlardan yaralama almıştır. 2008 yılında sürüklenen çocuk suçlarının %10'unda kız çocuklar yer alırken 2010'da bu durum %11 seviyesine yükselmiştir.³⁵ 2010 yılına ait veriler incelendiğinde kız çocuklarına en çok isnat edilen suç türlerinin başında yaralama ve hırsızlık gelmektedir. Diğer dikkat çeken suç türleri ise: tehdit, cinsel suçlar, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, hakaret, mala zarar verme, cebir aile düzenine karşı suçlar ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak veya satın almaktır. Erkek çocuklara isnat edilen suç türleri incelendiğinde kız çocuklarında olduğu gibi en çok yaralama ve hırsızlık suçlarının yer aldığı görülmektedir. Bunlar dışında dikkat çeken diğer suç türleri ise tehdit, cinsel suçlar, mala zarar verme, gasp, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak veya satın almaktır. 2010 yılında çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde açılan davaların %39,6'sının nedeni malvarlığına karşı işlenen suçlar iken, %18,7'si vücut dokunulmazlığına karşı suçlar sebebiyle açılmıştır. Diğer suçlar ise; %12,2 ile hürriyete karşı suçlar, %10,8 ile kamunun sağlığına karşı suçlar, %3,9 ile şerefe karşı suçlar,

%2,2 ile ateşli silah ve bıçaklara karşı suçlar ve %1,7 ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardır.¹²

2.3.4. Çocuk ve Ergenlerde Suça Sürüklenmeye Yol Açan Etkenler

Çocuklarda görülen suça sürüklenmeyi, yetişkinlik döneminde işlenen suçtan ayırt eden en önemli özellik, bu dönemin problemlili evre ya da geçiş evresi olarak adlandırılan ergenlik dönemine rastlamasıdır.⁵ Yörükoğlu'na göre, gençlik dönemindeki suç davranışının nedenleri çok çeşitlidir ve gencin suça sürüklenmesi, ruhsal, zihinsel, ailesel ve toplumsal tüm olumsuz etkenlerin bir sonucudur. Bir genci suça yönelten nedenler; gencin yapısı, özellikleri ve yeteneklerine ilişkin etkenler, gencin yetiştiği aile yapısı, aile düzensizliği ve ana baba ile ilişkileri, gencin ve ailenin içinde yaşadığı toplumsal ortam ve yaşam koşulları olarak sıralanabilir.³²

2.3.4.1. Bireysel Etkenler

Suç işlemede önemli nedenlerden biri bireysel etkenlerdir. Araştırmacılar, bireyin suç davranışı sergilemesinde organik ve biyolojik etkenlerin dolaylı ya da doğrudan bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bireysel nedenlerin tek başına olmasa da çevresel nedenlerle bir araya gelince suç işlemeye zemin hazırladıkları düşünülmektedir.³⁸ Bireysel nedenlerin başında, düşük zeka düzeyi ve ruhsal bozukluklar yer almaktadır. Kriminologlar, düşük zeka düzeyinin suçluluğun en önemli nedeni olduğunu ileri sürmekte ve zeka düzeyi düşük olan çocukları potansiyel suçlu olarak görmektedir. Ancak düşük zeka düzeyine, suçluluğu oluşturan en önemli etken gözüyle bakılmamalıdır. Düşük zeka düzeyinin suçluluğun oluşumundaki kısmi rolü kabul edilmekle birlikte, zeka geriliği, öğrenim yoksunluğu ve suçluluk üçlüsü arasındaki ilişki üzerinde durmak daha gerçekçi bir yaklaşımdır.⁴²

Çocuklarda suça sürüklenmenin bireysel nedenlerden birini de kalıtsal olarak geçen hastalıklar oluşturur. Biyolojik yaklaşımı savunan bilim adamları, suçlu ve suçsuz kişiler arasında bazı biyolojik farklılıklar olduğunu öne sürmektedirler. Bu yaklaşıma göre suçlu kişilerde aileden gelen anatomik ve genetik yetersizlikler bulunmaktadır.¹² Oysa, bedensel yetersizlikleri olan çocukların ister sonradan meydana gelmiş olsun, ister kalıtım yoluyla geçmiş bulunsun, yaşamlarının belirli bir anında mutlaka suça sürüklenecekleri söylenemez. Bununla birlikte bu özelliklere sahip olan çocukların, normal çocuklara nazaran suça sürüklenme eğilimleri fazladır.⁴² İstanbul Kriminoloji Enstitüsü'nde yapılan ankette çocukların %13 gibi önemli bir kısmının ağır beden ve ruh hastalıkları geçirdikleri

saptanmıştır. Epilepsi, menenjit gibi tümüyle organik koşulların yarattığı yıkımın bir sonucu olarak ortaya çıkan davranış sorunları dolaylı olarak suçta neden olabilir.¹²

Çocuklarda suçta sürüklenmeye yol açabilecek bireysel etkenlerden biri de ruhsal hastalıklardır. Suçta sürüklenen çocuklardaki ruhsal bozukluklar araştırıldığında herhangi bir ruhsal bozukluk görülme oranının kızlarda %73,8, erkeklerde %66,3'e ulaştığı bildirilmektedir. Sık görülen tanılar arasında dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB), yıkıcı davranış bozuklukları, alkol ve madde kötüye kullanımları, duygudurum bozuklukları ve kaygı bozuklukları yer almaktadır.⁴³

Çocuklarda suçta sürüklenmenin kalıtsal olmayan bireysel nedenleri arasında, annenin hamilelik sırasında yeterince beslenmemesi, ilaç alkol ve uyuşturucu madde kullanması, olumsuz yaşam olayları yaşaması, radyoaktif maddeye maruz kalması, ağır doğum koşulları ve doğum sonrası uygun olmayan bakım altında kalması gibi zeka gelişimini etkileyebilecek nedenler yer almaktadır.¹² Kalıtsal, biyolojik etkenlerle çocuğun gelişim evrelerine ilişkin özellikleri bilmekten doğan eğitim hatalarının, çocuklarda suçta sürüklenmenin önkoşullarını oluşturduğu, toplum ve yakın çevre koşullarıyla birleşerek, çocuğun suçta sürüklenmesine yol açabildiği belirtilmektedir. Suçta sürüklenen çocuklarda zeka, kişilik ve yakın çevrenin etkileri incelendiğinde, çocuk suçluluğunda psikososyal ve pedagojik sorunların öne çıktığı görülmektedir.⁴⁴

2.3.4.2. Çevresel Etkenler

Çocuğun suçta yönelmesinde, çevresel etkenlerin bireysel nedenlerden daha fazla rol oynadığı, hatta birçok bireysel nedenin de aslında çevresel etkenlerden kaynaklandığı genel olarak paylaşılan bir görüştür.³²

Aile, ailenin sosyoekonomik ve kültürel düzeyi, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini oluşturması ve kişiliğinin gelişimi açısından özel bir konuma sahiptir. Aile içinde kurulan bağlar, dinamik yapılar olup, daha sonraki ilişkilerde aktif rol oynarlar. Aile, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini yaşadığı yerdir. Çocuğa gösterilen davranış ve ona karşı takınılan tavır bu ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşır. Bu seçici ve değerlendirici süreç, çocukta kişisel ve sosyal davranışlarla ilgili kavramların oluşmasıyla sonuçlanmaktadır. Hiç kuşkusuz çocuğun bulunduğu kültür çevresi içinde yer alan ve onu etkileyecek gelenek, görenek ve kurallar da bulunmaktadır. Ancak, yargıların oluştuğu, tercihlerin yapıldığı ya da en azından etkilendiği esas yer aile olarak kabul edilmektedir.⁵

Aile içi ilişkiler düzeyinde yaşanan kötü toplumsallaşma sürecinin, çocuğun suçta yönelmesinde ve sürüklenmesinde büyük bir etken olduğu kabul edilmektedir.³⁸ Suçta

sürüklenen çocukların ailelerinin niteliksel ve işlevsel özellikleri araştırıldığında; ebeveynlerin eğitim düzeyi, baba mesleği, kardeş sayısı, ailedeki birey sayısı, aile ilişkilerin zayıf olması, aile parçalanması ya da ailede sözel ve fiziksel şiddet, alkol veya madde kullanımı ya da suça karışma öyküsü olan bireylerin varlığı suça sürüklenme ile ilişkili bulunmuştur.⁴⁵

Okul, toplumun ve yetişkinlerin çocuk üzerinde doğrudan etkisinin görüldüğü bir ortam oluşturur; böylece, toplumsal değerlerin ve normların biçimlenmesine, kısaca çocuğun toplumsallaşmasına katkıda bulunur. Okulun çocuğun toplumsallaşmasına diğer bir katkısı, akran gruplarıyla olan etkileşime imkan tanınmasıdır. Ayrıca okul, çocuğun model alacağı kişilerle karşılaşmasına da olanak sağlar.⁴⁶ Gençlerin zamanlarının büyük bir bölümü okulda geçtiğine göre, okulun çocukların suça sürüklenmelerini önlemedeki önemi açıktır. Okul, bu çağdaki çocukların ve gençlerin büyük çoğunluğunun sokakların olası tehlikelerinden, suça sürüklenmekten uzak tutma işlevini de görmektedir.⁴⁷ Okul başarısı ya da başarısızlığı çocuğun tüm yaşamını etkilemektedir. Bu sebeple okul, öğrencileri üzerinde gerekli tanıma ve yönlendirme çalışmalarına özen göstermelidir. Bununla birlikte disiplin sorunu yaşayan, okula devamsızlık yapan, derslerinde başarısız olan öğrencilerle ilgili olarak gereken önlemleri almakla sorumludur. Okulun çocuğun eğitime yönelik alacağı pek çok karar onun davranış sorunlarının önlenmesini sağlayabilecektir.³⁸

Sosyal kontrol kuramına göre; bireyin topluma uyumlu yapısı; aile, akran grubu, okul/eğitim ve inanç gibi insan davranışını büyük ölçüde oluşturan/biçimlendiren ve denetleyen bazı geleneksel kurumlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu çerçevede okul ve eğitim faktörleri de, bireyin toplumsal kurumlara olan uyum sürecini arttıran ve toplumsal meşruluk çizgisini gözetleyecek bir biçimde sosyalleşmesini olanaklı kılan önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bireyin okul denetimi ve eğitiminden kaçma eğilimi içine girmesi, onu suça karşı daha açık bir hale getirmekte veya onu suça yatkın yaşam tarzına yakınlaştırmaktadır.¹

Aile ve okul dışında, iyi düzenlenmemiş boş zaman etkinlikleri, ailelerin çocuklarına boş zamanlarını iyi değerlendirmesi için ortam hazırlamaması veya hazırlayamaması, çocuğu sokağa itmekte, oyun grupları ve çeteler halinde suça karışma ihtimalini artırmaktadır. Çocuk ve gençlerin boş zamanlarının bir bölümü eğlenceyle geçmekte, ancak denetlenmeyen ve özellikle ticari amaçlar güden eğlencelerin çocuklar üzerinde tahrip edici etkileri olduğu ve suça sürüklenme olasılığını artırdığı, sağlıklı ve programlı bir eğlencenin ise koruyucu olduğu kabul edilmektedir.⁴⁸ Çocukların suç davranışı sergileyen arkadaşlara sahip olmalarının,

zamanlarının büyük kısmını onlarla geçirmelerinin ve bunu aile gözetiminden uzak olarak yapmalarının suça sürüklenme riskini artırdığı görülmüştür.⁴⁹

Çocuğun sosyal gelişiminin en kritik noktalarından biri olan arkadaşlık ilişkileri, toplumsal ilişkilerine öncülük eder ve çocukların doğru davranışlar sergilemesi açısından önemlidir. Olumsuz akran etkilerinin bir sonucu olarak özellikle ergenlik döneminde kimliğini kazanma çabası içinde olan ergen, bir gruba ait olma, grup onayını yitirmeme uğruna uygun olmayan davranışlara yönelebilmektedir.¹²

Endüstriyel gelişme, birçok toplumsal ve ekonomik kuralı değiştirmekte, hızlı kentleşme ve toplumsal hareketliliğin artmasıyla sonuçlanmaktadır. Buldukları bölgelerin yoksunluklarından kaçıp, işgücü talebinin nispeten fazla olduğu sanayi merkezlerine gelenlerin sayısı, bu merkezlerde sıhhi şartlara uygun, normal meskenlerin yapılmasına fırsat bırakmayacak bir hız kazanmış, böylece fabrikalar etrafında, şehir civarlarında gecekondu mahalleleri ortaya çıkmıştır. Hızlı kentleşme yalnız kötü yerleşme koşulları yönünden çocuk suçluluğuna etki etmekte kalmayıp, ailenin yapısını ve sağlamlığını, kişilerin uymakta olduğu ahlaki ve kültürel değer ölçülerini de değiştirmiştir. Özellikle kentlerde çeşitli etnik grupların bir araya gelmesi sonucu, ahlaki ve kültürel değer ölçülerinde değişimler olmuştur.⁴² Köyden kente göçen ailelerdeki uyum güçlükleri, güç koşullarda verilen mücadele de çocuklar üzerinde olumsuz etki yapmaktadır. Kentte değişen geleneksel aile törelerinin çocuğu koruyan yaptırım gücünün zayıflaması, ailenin sosyal kontrol işlevini yerine getirebilecek başka kurumların olmaması çocukların suça daha kolay sürüklenmesine sebep olmaktadır.¹²

2.4. Ergenlik Dönemi ve Suç

“Adolesans” Latince kökenli bir kelime olan “adolescere”den türemiş olup, “büyümek ve olgunlaşmak” anlamına gelmektedir.⁵ Latans dönemin sona ermesi “puberte” olarak adlandırılan dönüşüm ergenlik döneminin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Pubertenin meydana getirmiş olduğu fiziksel değişiklikler bireyin bedenini yetişkin cinselliğine elverişli hale getirirken latans dönemde bastırılmış olan dürtülerin canlanır. Latans dönemden gelen ruhsal yapı ve bu yapının savunma mekanizmaları dürtülerle baş etmeye hazır değildir. Bunun sonucunda benlik bir dürtü dalgasına hapsolmuş olur.⁵⁰

Ergenlik döneminin yaş aralığı kaynaklara göre farklılık göstermektedir. UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) verilerine göre bu yaş aralığı 15-25 kabul edilmekte iken, Birleşmiş Milletlere göre 12-25 olarak değerlendirilmelidir. Ancak, gelişimdeki bireysel farklılıklar (genetik yapı, yetiştiği çevre, beslenme vb.) nedeni ile ergenlik dönemi kişiler için farklı yaş aralığını kapsayabilmektedir.⁵¹ Hollingshead ergenlik dönemini “Bireyin, içinde bulunduğu toplumun onu artık bir çocuk olarak görmeyi bıraktığı, fakat ona henüz yetişkin rolünü, statüsünü ve işlevini tümüyle vermediği yaşam dönemi” olarak değerlendirmektedir.¹⁰ Ergenlik dönemi yoğun bir şekilde duygusal, fizyolojik, biyokimyasal ve davranışsal değişimlerin olduğu, bedensel, toplumsal ve bilişsel bir olgunlaşma dönemidir. Ergenlik döneminde bireyin çeşitli gelişimsel görevleri vardır. Bu dönemde özerklik yani bağımsızlık kazanmak bireyin gerçekleştirmesi gereken gelişimsel görevlerin en önemlisidir.²

Sınırları test etmek ve otoriteye karşı gelme eğilimi ergenlik döneminin belirgin özelliklerindedir. Sözel ifade becerilerinde artışa karşın ergen kendisini daha çok eylemlerle anlatma eğilimindedir. Özellikle erken ergenlik döneminde (12-14 yaş döneminde) yakın arkadaşlıklar önem kazanmakta, arkadaş grupları ilgiyi etkilemekte, aynı cinsiyetten arkadaş ve grup aktiviteleri tercih dilmektedir. Ergen bir yandan utangaçlık ve alçak gönüllülük gösterirken diğer yandan gösteriş yapma eğilimi de olabilir. Ergen bu dönemde idealler geliştirip rol modeller seçer ve hedef belirleme yeteneğinde artış olur.⁵²

Beynin çocukluk döneminde gelişimini tamamladığına ilişkin önceki düşüncelerin aksine ergenlik döneminde de belirgin değişikliklerin olduğu artık bilinmektedir. Onlu yaşlarda yanıt engellenmesi, risk ve ödül dengesi, duygusal düzenleme ile ilgili olan beyin bölgeleri başta olmak üzere beynin yapı ve işlevlerinde belirgin değişiklikler oluşmaktadır.⁵³ Bu değişim özellikle frontal lobda belirgin olup yürütücü işlevlerden sorumlu prefrontal korteks bölgesi ergenlik döneminde gelişimine devam etmektedir. Dürtü denetimi, plan yapma ve karar

verme gibi prefrontal korteks işlevleri de bu nedenle henüz erişkin düzeyine ulaşamamıştır.⁵⁴ Bu durum, karar verme gibi alanlarda ergenin halen birinin rehberliğine ihtiyaç duymasını açıklayabilir.⁵²

2.4.1. Ergenlik Döneminde Fiziksel ve Cinsel Gelişim

Gander ve Gardiner'e (2001) göre ergenlik, biyolojik açıdan endokrin bezlerin hormonları saldığı zaman başlar ve kandaki hormonlar erinlik süreci (pubescence) olarak bilinen bedensel ve cinsel değişimleri başlatır. Puberte, cinsel olgunlaşmanın başladığı, 1-2 yıl süren bir yaşam dönemidir.⁵⁵

Ergenlik döneminde boy ve kilo artışı hızlanan gençte cinsel olgunlaşmanın başladığını işaret eden birincil ve ikincil cinsiyet özellikleri de gelişmeye başlar.⁵¹ Bununla birlikte ergenlik döneminde ortaya çıkan bu fiziksel ve biyokimyasal değişimler, cinsel dürtü ve duygularda da artışı ortaya çıkarmaktadır. Bu durum birçok ergeni kaygılandırmaktadır.⁵⁶ Ergenlik döneminde yaşanan bu fiziksel değişimin 18-20 yaş aralığında hem kızlarda hem erkeklerde tamamlandığı bilinmektedir.⁵⁵ İnsan hayatındaki büyüme ve gelişimin en hızlı olduğu dönemler doğum öncesi dönem, doğumdan sonraki ilk yıllar ve ergenlik dönemidir. Bir anda hızlanan ve oransız olarak ortaya çıkan büyümeye ergen uyum sağlamakta zorlanabilir.¹²

2.4.2. Ergenlik Döneminde Duygusal Gelişim

Fiziksel değişimler ergenliğin en belirgin özelliğidir ama ergenlik döneminde sadece hormon düzeyleri değil, duygular ve düşünceler de değişmektedir.¹² Ergenler duygularını yoğun yaşamakta ve istikrarsızlık göstermekte, gün içerisinde birçok kez duygu değişimi yaşayabilmekte ve bu duygu değişimleri oldukça hızlı bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Bu bağlamda ergenlik döneminde yaşamakta olan duyguların kolayca dalgalanmalar göstermekte olduğu söylenebilir.^{51,57} Ergenin ortaya çıkan ve sürekli değişen duyguları ile baş etmeyi öğrenmesi gerekmektedir.² Özellikle kızlarda çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde depresif duygudurumun arttığına dair veriler mevcuttur ve ergenin mizacından bağımsız olarak ebeveynlerle ilişkide yaşanan sorunlar depresif belirtilerin görülme riskini artırmaktadır. Bu dönemde görülen davranış sorunlarının da erişkin dönem psikopatolojisi için yüksek risk oluşturduğu kabul edilmektedir.⁵²

2.4.3. Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim

Ergenlik döneminde tüm düşünce süreçleri değişir, bu dönemde ergenler gittikçe artan biçimde geleceğe yönelik ve soyut düşüncelerle ilgili olurlar. Piaget'e göre bu gelişim bireyin somut operasyonlar yapmayı bıraktığı ve soyut işlemleri geliştirmeye başladığı formal operasyonlar döneminden kaynaklanmaktadır.⁵⁸ Ergen gerçek ve somut olanın yanında imaj ve tasarımlarla da ilgilenmeye, problem çözümünde soyut işlemsel düşünceyi kullanmaya başlar. Farklı düşünebilmeye başlayan ergenler bu dönemde “düşünce üzerine düşünme” becerisini de kazanırlar. Bunun sonucunda düşüncelerini organize edebilme, diğer bireyler ile düşüncelerini paylaşabilme, ifade edebilme, anlatma ve tartışma yetilerine sahip olurlar.² Bu dönemde ayrıca cinsellik, ahlak ve din gibi konularla ilgili daha önce kabul ettikleri karar ve değerleri sorgulayarak kendilerine ait bir değer sistemi oluşturmakta ve bu bakış açısı, onların yaşamlarına önemli değişimler getirmektedir.⁵⁹ Ergenlik döneminin başlaması ile çocuk aile içindeki değerleri, davranış kalıplarını, yaşam biçimini sorgulamaya başlar. Bu dönem çocuğun aile içinde en azından bir özerklik kazanmaya gayret ettiği, kendini kendi değerleriyle kabul ettirmeye çalıştığı ve aileye karşı mesafeli durduğu dönemdir.⁶⁰

2.4.4. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim

Ergenlik döneminde yaşanan sosyal gelişim özelliklerine bakıldığında; bu dönemde ergenlerin bir grup içerisinde kendi kimliğini oluşturma çabasında olduğu gözlenmektedir. Erikson'un psikososyal kuramına göre de ergenlik dönemine ait gelişim basamağında başarılması gereken yaşam görevleri arasında “kimlik oluşturma” yer almaktadır.⁵⁶ Aileden yavaş yavaş kopuş aynı zamanda gencin, birey olarak kendi değer yargıları ve kendi rollerini oluşturma çabasıdır. Ergen bu dönemde farklı durumlara uygun davranış biçimleri geliştirmeye, sorun çözme becerileri kazanmaya, toplumda üstleneceği rolleri (mesleki, cinsel, politik vs.) edinmeye ve toplumsal değerleri ve normları içselleştirmeye başlamaktadır.⁶⁰ Ergen bu dönemde sosyal çevresinden (aile, akrabalar, öğretmenler, akranlar vb) aldığı yardımlar ile kimlik karmaşalarını çözerek bir sonraki aşamaya geçmektedir.²

Ergenlik dönemindeki birey arkadaşlık ilişkisine ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasına önem göstermektedir. Ergen, arkadaşlık kavramı üzerine soyut olarak düşünme evresine girmektedir.³³ Bu bağlamda kendini sahip olduğu arkadaş çevresi ve ilişki ağına göre de nitelendirmeye çalışmaktadır. Özetle, ergenlik dönemi, bireyin hızlı bedensel ve duygusal değişimlerine uyum sağlaması, çeşitli rol denemeleri aracılığı ile kendi kimliğini oluşturma

uğraşı ve sosyal çevresi ile olan ilişkilerini yeniden oluşturulması gibi gelişimsel görevlerin hepsinin bir arada gerçekleştirilmeye çalışılması nedeniyle sıkıntılı ve riskli bir dönemdir.²

2.4.5. Suça Sürüklenme Bağlamında Ergenlik Döneminin Özellikleri

Ergenlik döneminde bireylerin suça sürüklenme sebepleri sosyal, ailesel özellikler ve bireysel farklılıklar ile şekillenmektedir. Ergenlik döneminde suça sürüklenmeyi ortaya çıkarabilecek ortak özellikler arasında dürtü kontrol eksikliğinin olması, düşünmeden hareket etmesi, engellenmeyle karşılaştıkları zaman bu durumla başa çıkamama, sosyal becerilerin zayıf olması, iletişim kurmada zorluk çekmesi, öfke kontrolü gibi becerilerinin çok az olması veya bu becerilerinin etkili olamaması, eğitim yaşamının ihmal edilmesi ve ergenin alkol ve madde kullanması şeklinde sıralanabilir.⁶¹ Ergenlik döneminde yaşanan kimlik arayışı ve bağımsızlık isteği ile aile bağlarının yeterli düzeyde olmaması da suça sürüklenme nedenleri arasında yer alabilir. Aile içerisinde alkol ve/veya madde kullanımı olması, suç işlemekte olan veya işlemiş bireylerin bulunması, boşanma, yeterli duygusal desteğin bulunmaması ve istismara uğrama, ergenin suça sürüklenmesinde etken olarak gözlenmektedir.²

Ergenlik döneminde gelişim alanlarında meydana gelen değişiklikler, çeşitli duygusal tedirginliklere, kaygılara yol açabilir. Kimi ergen gelişim alanlarındaki değişimin ve çevrenin beklentilerinin yarattığı zorlanmaya dayanamayarak sağlıksız çözüm yollarına yönelebilmekte ve çeşitli ruhsal bozukluklar ortaya çıkabilmektedir. Bu bozukluklar çocukluk döneminde başlamış ve ergenlikte devam ediyor olabileceği gibi ilk kez ergenlik döneminde de ortaya çıkabilir.⁴⁵

2.4.6. Adli Sistem Açısından Suça Sürüklenen Çocuk ve Ergenler

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne (1995) göre; ulusal yasalarca daha erken bir yaşta reşit sayılma durumu dışında, 18 yaşın altındaki her birey çocuk sayılmaktadır.⁶² Çocuk Koruma Kanunu'nda (ÇKK) ise; “daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi” çocuk olarak kabul edilmekte; bu kapsamda, yasalarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan veya işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik önlemi kararı alınan çocuklar “suça sürüklenen çocuk” olarak tanımlanmaktadır.⁶³

2.4.6.1. Yasalar

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme insan hakları belgeleri içinde tarihte en çok kabul görendir. 1989 yılında onaylanan sözleşme, BM üyesi bütün ülkelerce kabul edilmiştir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme; üzerinde uluslararası planda mutabakata varılmış, hakkında pazarlık yapılması mümkün olmayan standartlar ve yükümlülükleri barındırmaktadır. Sözleşme, nerede doğduklarına, kim olduklarına; cinsiyetlerine, dinlerine ya da sosyal kökenlerine göre ayırt edilmeksizin tüm çocukların haklarını tanımlamaktadır.³⁸ Ülkemizde 14 Eylül 1990'da imzalanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 9 Aralık 1994'de 17, 29, 30. maddelerine Anayasa ve Lozan Anlaşması çerçevesinde çekince konularak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) onaylanmıştır. Sözleşme 4058 sayılı yasa olarak 27 Ocak 1995 tarih ve 22184 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.¹²

Ülkemizin ilk Çocuk Koruma Kanunu ise 3 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir ve korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları içermektedir. Bu amaç doğrultusunda, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri barındırmaktadır.³⁸

ÇKK ile birlikte çocukları, suç işleyen bir suçlu olarak görmek yerine suça sürüklendiği yaklaşımı benimsenmiş; bu yaklaşımla bir anlamda fail çocuk da suçun mağduru olarak kabul edilmiştir. Bunun sonucu olarak da suça sürüklenen çocuğun cezalandırılması yerine korunması temel amaç olarak görülmüştür.¹² Bu yeni yaklaşımla, çocukların suç sayılan eylemlerinin bir kısmının içinde buldukları koşullardan kaynaklandığı, bir kısmının ise ergenliğe özgü davranışlar olduğu öngörüsünden hareketle, risk faktörlerinin araştırılması ve ortadan kaldırılması için gerekli önlemlere başvurulmasını sağlayıcı mekanizmaların oluşturulması amaçlanmaktadır.¹² Kanunda, çocukla ilgili tüm işlemlerde öncelikli olarak çocuğun yararının düşünülmesi ilkesi benimsenmiştir. Bu nedenle çocukların suç gibi sosyal risklerden korunmaları amacıyla, destekleyici ve koruyucu tedbirlere büyük önem verilmiştir.⁶⁴

2.4.6.2. Ceza Sorumluluğu Kavramı

Ceza sorumluluğu kavramı, bireyin bir suçu işlediğinde tam bir bilinç ve iradeye sahip olması temeline dayanmaktadır.⁶⁵ 01.06.2015 tarihinde yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu'na (TCK) göre suça sürüklenen çocuk erişkinlerden farklı bir biçimde değerlendirilmektedir. TCK'nın 31. maddesi çocukların ceza sorumluluğu ile ilgili düzenlemeyi içerir. TCK'nın 31. maddesinin 1. fıkrasına (31/1) göre, fiili işlediği tarihte 12 yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu olmadığı kabul edilmektedir. TCK'nın 31. maddesinin 2. fıkrasına (31/2) göre, fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş, ancak 15 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğunun olup olmadığının saptanması gerekmektedir.⁶⁶ Suça sürüklenen çocuğun ceza sorumluluğunun saptanması hakim tarafından yapılmakla beraber, hakim bu görevi yerine getirirken bilirkişi görüşüne ihtiyaç duyabilir ve karar alırken bilirkişi görüşünü kullanabilir. Konu ile ilgili bilirkişi olarak genellikle çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı başta olmak üzere multidisipliner bir yaklaşım kabul edilmektedir. TCK madde 31/2 gereğince suça sürüklenen çocukların alacakları ceza belirlenirken, atanan bilirkişilerin düzenleyeceği rapor önem taşımaktadır.⁶⁷ TCK'nın 31. maddesinin 3. fıkrası (31/3) gereğince, fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş, ancak 18 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu var kabul edilmiş, ancak bu yaştaki çocuğa yetişkinlerden daha az ceza verilmesi uygun görülmüştür.⁶⁶

2.4.6.3 Adli Değerlendirme

Adli psikiyatri uygulamalarında, ceza sorumluluğu değerlendirilen çocukların, zihinsel gelişimleri, gerçeği değerlendirme yetilerini bozan ruhsal bozukluklarının olup olmadığı değerlendirilirken, aynı zamanda toplumsal, çevresel, ekonomik, ailesel, eğitimsel ve kültürel konularının, algılamasındaki eksikliklere veya davranışlarını yönlendirmesinin gelişmemesine neden olup olmadığına bakılmalıdır.⁶⁵

Çocuğun ceza sorumluluğu değerlendirilirken, biyopsikososyal açıdan gelişim özelliklerinin incelenmesi ve belirlenen özelliklerin ergenin algılama ve yönlendirme yeteneğine etkisinin değerlendirilmesi beklenmektedir. Gelişim açısından değerlendirilmesi beklenen alanlar; bilişsel, ahlaki, sosyal-duygusal gelişim alanlarıdır. Çocuklarda ceza sorumluluğunun değerlendirilmesi sırasında çocuğun ruh ve beden sağlığı da önem arz etmektedir. Adalet sistemine giren çocuklarda ruhsal bozukluk görülme oranlarının %65-75'e vardığı bilinmektedir.⁶⁸

Adli psikiyatrik inceleme her olayın birbirinden bağımsız şekilde değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu değerlendirme; eylemler aynı gün içinde gerçekleşmiş olsa dahi her eylem için ayrı ayrı yapılmalıdır. Bir eylemin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayan ve davranışlarını yönlendirme yeteneği bulunan çocuğun, başka bir eylemin de hukuki anlam ve sonuçlarını algılayacağı veya davranışlarını yönlendirme yeteneği bulunduğu kanısına varılmamalıdır.^{69,70}

Çocuğun adli değerlendirmesi yapılırken psikiyatrik muayene dışında, olay tarihi, çocuğun olay sırasındaki yaşı, olayın ne olduğu, olayın gerçekleşmesine giden süreç ve gerçekleşme şekli, kişinin olay öncesi, sonrası ve sonrası bilinç ve eylem özgürlüğünü etkileyecek herhangi bir psikiyatrik/tıbbi tablonun var olup olmadığı, daha önce yapmış olduğu eylemler, olayın ne amaçla ve nasıl işlendiği, olayla ilgili ifadeler, çocuğun tıbbi ve kriminal öyküsü bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Çocuğun karşı karşıya kaldığı yasal problemle ilgili kendi değerlendirmelerini (suçun tipi ve işleniş şekli, çocuğun suç öncesi, sonrası ve sonrası tutum ve davranışları, kendini savunma mantığı gibi) de barındırmalıdır.^{69,71}

2.5. Aile ve Çocuk

Çocuğun ilk ve doğal çevresi olan aile; çocuğun sosyal bir birey olması yolunda en önemli ve etkili görevi üstlenmiş olan toplumsal gruptur. Bireyin daha sonra diğer gruplar içinde öğrendikleri ailede gerçekleşen toplumsallaşma temelinde şekillenir.⁴⁸

Ekonomik ve sosyokültürel nedenler, birçok konuda olduğu gibi, çocukların yetişme süreci ve ebeveyn tutumları üzerinde önemli etkiye sahiptir. Nasıl bir sosyal bağlamda olursa olsun, ebeveynin yaklaşım ve tutumunun olumsuz olması, çocuğun olumsuz davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir.⁷²

2.5.1. Çocuk Gelişiminde Ailenin ve Ebeveyn Tutumlarının Rolü

Aile, bireyin kişilik ve davranışlarının gelişiminde ekonomik, kültürel ve sosyal boyutlarıyla katkı sağlayan bir yapı olmasının yanı sıra, ergenlik gibi kritik bir gelişim sürecinin başarıyla tamamlanmasında da bireylere önemli bir destek sağlamaktadır. Özerklik ihtiyacının karşılandığı, çatışmaların etkin bir biçimde ele alındığı, aile üyelerinin birbirlerine desteğini ve güvenini ortaya koyabildiği aile ortamlarında, ergenlerin bu kritik süreci başarılı bir şekilde tamamladıkları görülmektedir.⁷³

Çocuk yetiştirme tutumu çok genel anlamda, çocuğa yöneltilen davranış, tutum ve beklentilerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin Baumrind'in kuramsal yaklaşımı bu alanda yapılan çalışmalara temel oluşturarak öncülük etmiş; otoriter, demokratik ve izin verici olmak üzere üç temel anne-baba tutumu olduğu ileri sürülmüştür. Maccoby ve Martin ise Baumrind'den farklı olarak anne-baba tutumunu duyarlılık ve talepkarlık/denetleme olmak üzere iki boyut açısından değerlendirmiş ve bu iki boyutun kesiştiği noktada; otoriter, demokratik, izin verici-hoşgörülü ve izin verici-ihmkar olmak üzere dört tip anne-baba tutumu olduğunu belirtmiştir. Yapılan bir çalışmada anne-baba tutumu kategorik açıdan sınıflandırılarak (otoriter, demokratik, hoşgörülü ve ihmalkar gibi) 14-18 yaşları arasındaki ergenler psikososyal gelişim, akademik yeterlik, problem davranış açısından karşılaştırılmış, anne-babaları demokratik olarak değerlendiren ergenlerin, anne-baba tutumlarını diğer kategorilerde değerlendiren ergenlerden akademik yeterlik ve psikososyal gelişim puanlarında daha yüksek, sorunlu davranışlarda ise daha düşük puan aldıkları görülmüştür.⁷⁴

Ergenlik dönemi süresince uygun ebeveyn tutumlarının yanı sıra yine anne babanın çocukları ile kurdukları ilişkinin kalitesinin; ergenlerin girişkenlik, kendini kabul, benlik

saygısı, akademik başarı, sosyal beceriler ve çevresine uyum sağlama düzeylerini olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Ailenin birincil sosyal çevre olarak işlevlerini uygun bir şekilde yerine getirmesinin, bir başka deyişle aile üyeleri arasındaki destekleyici ve karşılıklı güvene dayalı olumlu ilişkilerin, ergenlerin yetişkinliğe hazırlanmalarında temel destek noktalarından birisi olduğu belirtilmektedir.⁷³ Bireyin içinde doğduğu, büyüdüğü ortamın özellikleri ile çevresindeki kişilerle kurduğu ilişkiler ve geçirdiği yaşantılar gelişimini birçok yönden etkilemektedir. Olumlu çevre koşulları bireyin gelişimini olumlu yönde desteklerken, olumsuz çevre koşulları bireyin gelişimini birçok yönden engelleyebilir. Bireyin yakın çevresi ile olan ilişkiler onun dünya ve kendilik algısını biçimlendirmektedir.⁷⁵

2.5.2. Suça Sürüklenme ve Aile

Aile içi ilişkiler düzeyinde yaşanan kötü toplumsallaşma süreci, çocuğun suç sayılabilecek davranışlara yönelmesinde ve sürüklenmesinde büyük pay sahibidir. Diğer bir ifadeyle suça sürüklenmede aile, birinci derece öneme sahiptir.³⁸ Suça sürüklenme ile ilgili yapılan çalışmalarda; ailenin niteliksel ve işlevsel özellikleri araştırılmıştır. Ailenin niteliksel özelliklerinden ebeveynlerin eğitim düzeyi, baba mesleği, kardeş sayısı, ailedeki birey sayısı ile suç davranışının ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ailenin işlevsel özellikleri açısından; suça sürüklenen çocukların ailelerinde ilişkilerin zayıf olduğu, parçalanmış aile yapısının görüldüğü ya da ailede sözel ve fiziksel şiddet yaşandığı, alkol veya madde kullanımı ya da suça karışma öyküsü olan bireylerin bulunduğu saptanmıştır. Doğrudan kontrolün ve desteğin az olduğu ailelerde suç davranışının daha sık görüldüğü belirtilmiş, aile içi uyumsuzluk, ebeveyn tutumu, çocuğun maddi ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmaması, duygusal istismarın da suç davranışı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁵ Sutherland'in suça sürüklenen çocukların ailelerini inceleyerek belirlediği bazı ortak özellikler; ailede suçlu bireylerin varlığı, ölüm, boşanma veya terk nedeniyle ebeveynlerinden birinin veya her ikisinin kaybı, ebeveyn kontrolünün ihmal nedeniyle eksik olduğu, ailede başka bir bireyin aşırı baskıcı hakimiyeti, ihmal veya kıskançlık durumlarının mevcut olduğu, ailelerin kalabalık olduğu, ailede rahatsız edici akrabalar bulunduğu, dini ve ırksal farklılıklar, aile içinde işsizlik, yetersiz gelir gibi ekonomik baskılar mevcuttur.⁷⁶

Çocuğun sosyal gelişimi için anne ve babanın iyi birer model olması çok önemlidir. Risk altındaki çocukların aileleri genellikle ev içinde veya diğer ortamlarda çocuklarına uygun model olabilecek tutum ve davranışlar sergilemekte zorluk yaşayan ailelerdir. Bunun yanı sıra bu tür ailelerdeki ebeveynler çocuğa karşı ilgisiz, onlarla etkin zaman geçirmeyen,

çocuklarının sorunları hakkında pek fazla bilgi sahibi olmayan, onların duygu ve düşüncelerini önemsemeyen, onları sürekli yargılayan, çocuğa destek olmak yerine onun hata ve yanlışlarının üzerinde duran ebeveynlerdir.⁷ Suça sürüklenen çocukların aileleri ile suça sürüklenmeyenlerin aileleri üzerinde yapılan bir çalışmada, ailenin kalabalık olmasının ve bunun sonucunda kişi başına düşen gelirin azalmasının, parçalanmış ailenin, ailede gerginlik ve geçimsizliğin, ev içinde disiplin yoksunluğunun, ailede suçlu bireyin bulunmasının suça sürüklenmeye neden olan etkenler arasında yer aldığı görülmüştür.⁶

Suça sürüklenen çocukların aile yapılarının dikkat çeken bir özelliği de eğitim durumlarıdır. Yapılan bir çalışmada suça sürüklenen çocukların annelerinin %76,6'sının, babalarında % 40,7'sinin okuma yazma bilmediği saptanmıştır. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) çocuk hükümlüler anketi de annelerin %73,7'sinin, babaların %39'unun okuma yazma bilmediğini göstermiştir.⁵ Çocuk özellikle hayatının ilk yıllarında yetişkinleri taklit ettiği ve model aldığı için, çocukların suça sürüklenmesinde, ailede suç işlemiş veya suça eğilimli bireylerin bulunması oldukça etkilidir. Yapılan araştırmalara bakıldığında ailede ana babadan birinin veya her ikisinin suç işlemiş olması ile çocuğun suça sürüklenmesi açısından anlamlı ilişki bulunmaktadır.⁷⁷ Çocuk sayısının fazla olmasının, suça sürüklenme riskini neden artırdığı konusunda pek çok muhtemel sebep mevcuttur. Genel olarak, bir ailede çocuk sayısı arttıkça ebeveynin her bir çocuğa ayırdığı zaman ve ilgi azalmaktadır. Aynı zamanda, çocuk sayısı artarken ev halkı daha kalabalık hale gelmekte (evin ailenin büyüklüğüne göre küçük kalması), bu da muhtemelen hüsrana, öfke ve çatışmaya yol açmaktadır.¹²

Aile içi ilişkiler; ebeveynlerin kendi aralarında, çocuğun ebeveynleri ve diğer aile bireyleri ile arasında kurduğu sosyal iletişim olarak tanımlanabilir. Ana-baba-çocuk ilişkilerinde, ana babanın çocuğuna ilişkin bakım ve eğitimi içeren ebeveynlik davranışları ve çocuğun bu davranışlara ilişkin algısı toplumsallaşma sürecinin temelidir.⁷⁸ Aile içi ilişkiler zayıfladığı, aile içindeki bireylerin birbirlerine karşı sorumluluk duygularında, ilgi ve şefkat düzeylerinde azalma olduğu sürece kişi, dışarıya ve kendi özel ilgilerine yönelmektedir. Özellikle bu sağlıksız ortam, çocukluk yıllarına denk geldiğinde, çocuğu suça sürükleyen en önemli etken olarak ortaya çıkmakta, ailedeki bu istenmeyen durum, olumsuz çevre şartlarıyla da birleşince sapmış veya suçlu davranışı ortaya çıkarmaktadır.⁷⁹ Çatışma ve kavgaların yaşandığı ailelerde ve özellikle ailesinden sevgi görmeyen, reddedilen çocukların diğerlerine göre suça sürüklenme açısından daha riskli durumda oldukları görülmektedir.³⁸

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Katılımcıların Seçimi

Araştırma Ocak 2016-Temmuz 2017 tarihleri arasında Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı'nda yürütülmüştür. Örneklem grubu, suça sürüklenme nedeniyle adli mercilerce değerlendirilmek üzere yönlendirilen 12-18 yaş arasındaki 30 çocuktan oluşturulmuştur. Kontrol grubunda ise Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları polikliniğine ayaktan başvuran, benzer yaş ve cinsiyet özellikleri gösteren, suça sürüklenme öyküsü bulunmayan 30 çocuk bulunmaktadır. Her iki grup için de çocukların okuma yazma bilmemesi dışında dışlama kriteri kullanılmamış, araştırma gönüllülük ilkesi üzerinden yürütülmüştür.

3.2. Yöntem

Her iki gruptaki çocuklar ve aileleri ile geliş amaçlarına yönelik ruhsal değerlendirme görüşmesi yapıldıktan sonra; çocuklara ve ebeveynlere araştırmanın amacı açıklanmış, araştırmaya katılmayı kabul eden aileler ve çocuklar çalışmaya alınmıştır. Araştırmaya katılan anne ve babalar "Ebeveyn Bilgilendirme Formu"nu, ergenler ise "Katılımcı Bilgilendirme Formu"nu okumuş ve "Onam Formu"nu imzalamıştır. Araştırmada suça sürüklenen çocuklar ve aileleri; "Sosyodemografik veri formu", "Anne baba tutum ölçeği"(ABTÖ) ve "Aile değerlendirme ölçeği"(ADÖ) ile değerlendirilmiştir. Sosyodemografik veri formu ve ADÖ ebeveyn tarafından, ABTÖ ise çocuk tarafından doldurulmuş, veriler görüşmecisi aracılığıyla elde edilmiştir.

3.3. Gereçler

3.3.1. Sosyodemografik Veri Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu form suça sürüklenen ve suça sürüklenmeyen ergenlerin anne ve babalarından alınan bilgiler doğrultusunda doldurulmuştur. Çocuğun adı soyadı, cinsiyeti, yaşı, anne ve babanın yaşı, çalışma durumu, ailenin aylık gelir düzeyi, kardeş sayısı, okula devam edip etmediği, sosyal aktiviteye gidip gitmediği, ailede sözel ve fiziksel şiddet olup olmadığı, ailede, arkadaşlarında ve buldukları çevrede suça karışma öyküsünün bulunup bulunmadığı, suça sürüklenen ergenlerin ilk suç yaşı, suçun türü ve kaçınıcı tekrarı olduğu, eyleme kiminle karıştığı gibi soruların bulunduğu 42 maddeden oluşmaktadır.

3.3.2. Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

ABTÖ, Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından; Baumrind (1971), Maccoby ve Martin'in çalışmalarında öne sürdükleri, çocuğa tepki vermede duyarlık (responsiveness) ve talepkarlık (demandigness) boyutlarından ve anne-baba tutumu ile ilgili varolan diğer ölçeklerden (Dornbusch ve ark. 1988, Steinberg ve ark. 1989) yola çıkılarak geliştirilmiştir. Araştırmacıların ölçek puanlarına uyguladıkları faktör analizi sonucu; kabul/ilgi (acceptance/ involvement), denetleme (strictness/ supervision) ve psikolojik özerklik (psychological autonomy) boyutları olmak üzere üç faktör ortaya çıkmıştır.⁷⁴

Kabul/ ilgi boyutu çocukların anne-babalarını ne kadar sevecen, ilgili ve katılımcı olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Denetleme boyutunda çocukların anne-babalarını ne kadar denetleyici olarak algıladıkları değerlendirilirken, psikolojik özerklik boyutunda anne-babanın demokratik tutumu ne derece uyguladıklarını ve çocuğun bireyselliğini ifade etmesine ne derece cesaretlendirildikleri hedeflenmektedir. Kabul/ilgi boyutu 9, denetleme boyutu 8 ve psikolojik özerklik boyutu 9 madde üzerinden ele alınmaktadır. Birinci ve üçüncü boyuttaki maddeler 4 dereceli Likert-tipi ölçek, ikinci boyuttaki maddelerin ilk ikisi 7 dereceli diğer maddeler ise 3 dereceli Likert-tipi ölçek ile değerlendirilmektedir. ABTÖ'nün 19. maddeye kadar tek numaralı (1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17) olan 9 maddesi kabul/ilgi, çift numaralı (2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18) olan 9 maddesi psikolojik özerklik ve 19. maddeden son maddeye (19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26) kadar olan 8 maddesi de denetleme boyutu ile ilgilidir.⁷⁴

Ölçekten iki ayrı şekilde ölçüm alınabilmektedir. Bunlardan birincisi, deneklerin her üç boyuta verdikleri cevaplar yoluyla demokratiklik (authoritativeness) düzeyinin

değerlendirilmesidir. Kabul/ilgi, denetleme ve psikolojik özerklik boyutunda ortancanın üzerinde puan alan çocukların anne-babaları “demokratik”, herhangi iki boyutta ortancanın üzerinde puan alan çocukların anne-babaları “bir ölçüde demokratik”, sadece bir boyutta ortancanın üzerinde puan alan çocukların “bir ölçüde demokratik tutumda olmayan”, her üç boyutta ortancanın altında puan alan çocukların anne-babaları “demokratik tutumda olmayan” olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada kullanılan ikinci ölçüm ise, kabul/ilgi ve denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan deneklerin anne-babalarını “demokratik”, altında puan alanları ise “izin verici-ihmkar”, kabul/ ilgi boyutunda ortancanın altında ve denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan çocukların anne-babalarını “otoriter”, kabul/ilgi boyutunda ortancanın üzerinde ve denetleme boyutunda ise ortancanın altında puan alan çocukların anne-babalarını “izin verici-hoşgörülü” olarak sınıflandırmaktadır.⁷⁴

Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik güvenirlik çalışması 2000 yılında Ayşen Yılmaz tarafından yapılarak Türkçe’ye uyarlanmıştır.⁷⁴

3.3.3. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Orijinal formu Amerika Birleşik Devletleri’nde Brown Üniversitesi ve Butler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiş ADÖ, ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirebildiğinin veya hangi konularda yerine getirmekte zorlandığının genel bir değerlendirmesini yapmak ve sorun alanlarını belirlemek amacıyla oluşturulmuş bir ölçü aracıdır.⁸⁰ Ölçeğin ülkemize uyarlama çalışması Bulut tarafından yapılmıştır. 12 yaş üzerindeki tüm aile bireylerine ve deneğin kendisine aile işlevlerini değerlendirmek için uygulanabilmektedir. ADÖ; problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar adı altında 7 alt ölçekten oluşmakta ve 60 madde içermektedir. Orta eğitim düzeyindeki her bireyin anlayıp cevaplandırabileceği ölçeğin aile üyeleri tarafından son iki ay dikkate alınarak işaretlenmesi istenmektedir. Ölçek; “Aynen katılıyorum” 1 puan, “Büyük ölçüde katılıyorum” 2 puan, “Biraz katılıyorum” 3 puan ve “Hiç katılmıyorum” 4 puan şeklinde 4 seçenek üzerinden puanlanmaktadır. ADÖ’nün değerlendirilmesinde, her alt boyut için puanlar ayrı hesaplanmakta, 2.00’nin üzerindeki puan ortalamalarının aile işlevlerinde bozulmaya doğru bir gidişin göstergesi olduğu belirtilmektedir.⁸¹

3.4. İstatistiksel Analiz

İstatistiksel değerlendirme, IBM SPSS 20.0 (SPSS Inc., Chicago, IL, USA) paket programı ile yapılmıştır. Sayısal değişkenler için normal dağılıma uygunluk Kolmogorov-Smirnov Testi ile değerlendirilmiştir. Normal dağılım gösteren sayısal değişkenler ortalama +/- standart sapma olarak gösterilmiş, gruplar arasındaki kişlaştırma Student t testi ile yapılmıştır. Normal dağılım varsayımı sağlanmadığında ise Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Sayısal değişkenler arasındaki ilişkiler Kendall Tau-c korelasyon analizi ile, değişkenler arası tutarlık ve rtuşme Kappa ile değerlendirilmiştir. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkiler ise Ki-kare analizi ile değerlendirilmiştir. $p < 0.05$ istatistiksel olarak önemlilik için yeterli kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Çocukların sosyodemografik özellikleri

Çalışmamızda gerek suça sürüklenen grup gerekse kontrol grubu 28'i erkek (%93,3), 2'si kız (%6,7) olmak üzere 30 çocuktan oluşmaktadır (p=1,000). Çalışmaya katılan tüm çocuklar 12-18 yaş aralığındadır. Örneklem grubundaki çocukların yaş ortalaması 14,60+/-1,40, kontrol grubundaki çocukların yaş ortalaması 14,85+/-1,12 olarak hesaplanmıştır. Her iki grubun yaş ortalamaları arasında anlamlı istatistiksel fark bulunmamıştır (p=0,448).

Katılımcıların sağlık durumlarına ilişkin bulgular tablo 1'de özetlenmiştir. Gruplar çocuğun taşıdığı fiziksel hastalık açısından istatistiksel anlamlılığa ulaşan fark göstermemiştir. Ruhsal hastalık varlığı örneklem grubunda daha yüksek olmakla birlikte gruplar arasındaki fark istatistiksel anlamlılığa ulaşmamıştır. Ruhsal hastalık nedeniyle psikotrop ilaç kullanan çocuk sayısı ise her iki grupta eşittir.

Tablo 1: Katılımcıların diğer sosyodemografik özellikleri

ÇOCUKLARIN SAĞLIK DURUMU		ÖRNEKLEM		KONTROL		P
		N	%	N	%	
ÇOCUKTA FİZİKSEL HASTALIK	EVET	2	6,7	4	13,3	0,389
	HAYIR	28	93,3	26	86,7	
ÇOCUKTA RUHSAL HASTALIK	EVET	13	43,3	8	26,7	0,176
	HAYIR	17	56,7	22	73,3	
PSİKOTROP İLAÇ KULLANIMI	EVET	9	30,0	9	30,0	1,000
	HAYIR	21	70,0	21	70,0	

*Ki-kare testi

Olguların okula devam etme durumları tablo 2’de verilmiştir. Suça sürüklenme öyküsü olmayan akranlarına kıyasla suça sürüklenen gruptaki çocuklarda okul devamsızlığının yüksek olduğu görülmüştür. Örneklem ve kontrol grubunun okula devam durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p=0,001$).

Tablo 2: Çocukların okula devam durumları

OKULA DEVAM	ÖRNEKLEM		KONTROL		P
	N	%	N	%	
EVET	17	56,7	28	93,3	0,001
HAYIR	13	43,3	2	6,7	

***Ki-kare testi**

Örneklem grubundaki çocukların okula devam etmeme nedenlerine bakıldığında, devamsızlık ve ders başarısızlığının ön planda olduğu görülmektedir. Diğer nedenler arasında davranış sorunları ve kendi isteği ile okulu bırakma yer almış, 1 çocuğun (%7,7) okula hiç başlamadığı görülmüştür. (Tablo 3)

Tablo 3: Örneklem grubundaki olguların okula devam etmeme nedenleri

OKULU BIRAKMA NEDENİ	ÖRNEKLEM	
	N	%
DEVAMSIZLIK	5	38,5
DERS BAŞARISIZLIĞI	3	23,1
KENDİ İSTEĞİ	2	15,4
DAVRANIŞ SORUNLARI	2	15,4
OKULA BAŞLAMAMAK	1	7,7

Çocukların sosyal aktiviteye gitme durumları tablo 4'te verilmiştir. Suça sürüklenen gruptaki çocukların sadece 1'inin (%3,3) sosyal aktiviteye gittiği görülmüştür. Kontrol grubundaki çocukların sosyal aktiviteye gitme oranları; örneklem grubuna kıyasla istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek saptanmıştır ($p<0,001$).

Tablo 4: Çocukların sosyal aktiviteye gitme durumları

SOSYAL AKTİVİTE	ÖRNEKLEM		KONTROL		p
	N	%	N	%	
EVET	1	3,3	14	46,7	<0,001
HAYIR	29	96,7	16	53,3	

***Ki-kare testi**

4.2. Çocukların Ailelerine ve Çevrelerine Ait Özellikler

Katılımcıların ebeveynlerinin yaş ortalamaları tablo 5'te değerlendirilmiştir. Her iki gruptaki çocukların gerek annelerinin ($p=0,785$) gerekse babalarının ($p=0,488$) yaş ortalamaları arasında anlamlı istatistiksel fark bulunmamıştır.

Tablo 5: Ebeveynlerin yaş ortalamaları

	ÖRNEKLEM		KONTROL		P
	ORT	SD	ORT	SD	
ANNE YAŞI	40,50	6,84	40,06	5,34	0,785
BABA YAŞI	46,23	8,73	44,93	5,06	0,488

***Student t-testi**

Olguların ailelerinin göç öyküsü, akraba evliliği, aile yapısı, ailede fiziksel hastalık, ebeveynlerinin çalışma durumu ve aile içi fiziksel şiddet varlığına ilişkin özellikleri tablo 6'da verilmiştir. Her iki gruptaki ebeveynler çalışma durumları açısından karşılaştırıldığında, kontrol grubundaki çocukların yarısının annelerinin çalıştığı saptanmış, örneklem grubundaki çocukların annelerinin çalışma oranı kontrol grubundan daha düşük bulunmuştur. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlılığa ulaşmıştır ($p=0,015$). Aile içi fiziksel şiddet ve göç öyküsünün suça sürüklenen çocukların ailelerinde daha fazla olduğu görülmekle birlikte, kontrol grubu ile aradaki fark istatistiksel anlamlılığa ulaşmamıştır.

Tablo 6: Çocukların ailelerine ait özellikler

AİLE ÖZELLİKLERİ		ÖRNEKLEM		KONTROL		P
		N	%	N	%	
GÖÇ	EVET	8	26,7	3	10,0	0,095
	HAYIR	22	73,3	27	90,0	
AKRABA EVLİLİĞİ	EVET	3	10	1	3,3	0,301
	HAYIR	27	90	29	96,7	
AİLE YAPISI	ÇEKİRDEK AİLE	21	70,0	20	66,7	0,934
	GENİŞ AİLE	4	13,3	5	16,7	
	PARÇALANMIŞ AİLE	5	16,7	5	16,7	
AİLEDE FİZİKSEL HASTALIK	EVET	11	36,7	6	20,0	0,152
	HAYIR	19	63,3	24	80,0	
ANNENİN ÇALIŞMA DURUMU	EVET	15	50,0	6	20,0	0,015
	HAYIR	15	50,0	24	80,0	
BABANIN ÇALIŞMA DURUMU	EVET	2	6,7	2	6,7	1,000
	HAYIR	27	90,0	27	90,0	
	VEFAT	1	3,3	1	3,3	
AİLE İÇİ FİZİKSEL ŞİDDET	EVET	9	30	4	13,3	0,117
	HAYIR	21	70	26	86,7	

*Ki-kare testi

Örneklem ve kontrol grubunun ailelerinin aylık gelir düzeyleri tablo 7’de verilmiştir. Suça sürüklenen çocukların ailelerinin aylık gelir düzeyi değerlendirildiğinde, 8’inin gelir düzeyi (%26,7) 0-1404 TL, 16’sının gelir düzeyi (%53,3) 1404-3000 TL, 2’sinin gelir düzeyi (%6,7) 3000-4500 TL, 4’ünün gelir düzeyi (%13,3) 4500 TL ve üzeri olarak saptanmıştır. Suça sürüklenmeyen çocukların ailelerinin aylık gelir düzeyi değerlendirildiğinde, 2’sinin gelir düzeyi (%6,7) 0-1404 TL, 12’sinin gelir düzeyi (%40,0) 1404-3000 TL, 12’sinin gelir düzeyi (%40,0) 3000-4500 TL, 4’ünün gelir düzeyi (%13,3) 4500 TL ve üzeri olarak saptanmıştır. Yapılan korelasyon testi ile aylık gelir düzeyi ile suça sürüklenme arasında negatif korelasyon istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,0006$, $r= -0,360$).

Tablo 7: Ailelerin aylık gelir düzeyleri

AYLIK GELİR DÜZEYİ	ÖRNEKLEM		KONTROL		P	r
	n	%	N	%		
0-1404 TL	8	26,7	2	6,7	0,006	-0,360
1404-3000 TL	16	53,3	12	40,0		
3000-4500 TL	2	6,7	12	40,0		
4500TL VE DAHA FAZLA	4	13,3	4	13,3		

Kendall’s tau-c korelasyon testi

Örneklem grubundaki olguların ailelerinde suçta karışma öyküsü, kontrol grubundaki çocukların ailelerine kıyasla daha yüksek oranda saptanmıştır. Ailede suçta karışan birinin varlığı açısından gruplar karşılaştırıldığında, gruplar istatistiksel olarak anlamlı fark göstermiştir ($p=0,006$). (Tablo 8)

Tablo 8: Çocukların ailelerinde suçta karışma öyküsü varlığı

AİLEDE SUÇTA KARIŞMA	ÖRNEKLEM		KONTROL		P
	N	%	N	%	
EVET	9	30,0	1	3,3	0,006
HAYIR	21	70,0	29	96,7	

***Ki-kare testi**

Tablo 9’da çocukların yaşadıkları çevrede suçta karışma öyküsüne ilişkin değerlendirme yer almaktadır. Kontrol grubundaki olgulara kıyasla suçta sürüklenen çocukların yaşadıkları çevrede istatistiksel olarak daha yüksek düzeyde suçta karışma öyküsü bulunduğu görülmüştür ($p<0,001$).

Tablo 9: Çocukların yaşadıkları çevrede suçta karışma durumları

YAŞADIĞI ÇEVREDE SUÇTA KARIŞMA	ÖRNEKLEM		KONTROL		p
	N	%	N	%	
EVET	13	43,3	1	3,3	<0,001
HAYIR	17	56,7	29	96,7	

***Ki-kare testi**

Çocukların arkadaş çevrelerinde suça karışan başka kişilerin varlığına ilişkin bir değerlendirme yapıldığında, kontrol grubundaki çocukların arkadaşları arasında daha önce suça karışan başka kimse saptanmazken, örneklem grubundaki çocukların yarıya yakını en az bir arkadaşının suça karıştığına dair bilgi vermiştir. Suça sürüklenen çocukların arkadaşlarında suça karışma oranı, kontrol grubuna kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p<0,001$). (Tablo 10)

Tablo 10: Çocukların arkadaşlarında suça karışma

ARKADAŞLARINDA SUÇA KARIŞMA	ÖRNEKLEM		KONTROL		P
	N	%	N	%	
EVET	14	46,7	0	0	<0,001
HAYIR	16	53,3	30	100	

*Ki-kare testi

4.3. Örneklem Grubundaki Çocuklarda Suça İlişkin Özellikler

Çocukların önemli bir kısmının ilk kez suça karıştığı görülmekle birlikte 9'unun (%30) çok kez suç eylemine karıştığı görülmüştür. Örneklem grubundaki çocukların suça kimlerle karıştığı tablo 13'te gösterilmiştir. Olguların 11'inin (%36,7) suça yalnız karıştığı, 19'unun (%63,3) ise suça arkadaşlarıyla birlikte karıştığı bildirilmiştir.

Örneklem grubundaki çocukların sürüklendiği suç türlerine bakıldığında sırasıyla hırsızlık, cinsel istismar, akran kavgası, siber zorbalık, ehliyetsiz araç kullanma, bilişim, madde kötüye kullanımı ve alıkoyma yer almaktadır. (Tablo 11)

Tablo 11: Örneklem grubundaki çocukların karıştığı suç türleri

SUÇUN TÜRÜ	ÖRNEKLEM	
	N	%
HIRSIZLIK	10	33,3
CİNSEL İSTİSMAR	6	20,0
AKRAN KAVGASI	5	16,7
SİBER ZORBALIK	2	6,7
EHLİYETSİZ ARAÇ KULLANMA	2	6,7
BİLİŞİM	2	6,7
MADDE KULLANIMI	2	6,7
ALIKOYMA	1	3,3

4.4. Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi

Ebeveyn tutumlarıyla ilgili değerlendirme hem çocukların hem de ebeveynlerin kendi geri bildirimleri üzerinden yapılmıştır. Her iki grupta da ebeveynler kendi tutumlarını çoğunlukla hoşgörülü olarak değerlendirmiştir. Ebeveynlerinin bildirdikleri tutum türlerinin karşılaştırılması sonucu istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p=0,949$). (Tablo 12)

Tablo 12: Ebeveynlerin kendi tutumlarına ilişkin değerlendirmeleri

EBEVEYNLERE GÖRE EBEVEYN TUTUMLARI	DEMOKRATİK		HOŞGÖRÜLÜ		İHMALKAR		OTORİTER		P
	N	%	N	%	N	%	N	%	
ÖRNEKLEM	2	6,7	19	63,3	2	6,7	7	23,3	0,949
KONTROL	1	3,3	20	66,7	2	6,7	7	23,3	

***Ki-kare testi**

Çocukların ebeveyn tutumları ile ilgili değerlendirmesi ise ABTÖ ile yapılmıştır. Örneklem ve kontrol grubundaki çocuklar ebeveyn tutumlarına dair değerlendirmeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı fark göstermemiştir ($p=0,643$). (Tablo 13)

Tablo 13: Gruplar arasında ABTÖ sonuçlarının karşılaştırılması

ABTÖ'YE GÖRE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI	DEMOKRATİK		HOŞGÖRÜLÜ		İHMALKAR		OTORİTER		P
	N	%	N	%	N	%	N	%	
ÖRNEKLEM	7	23,3	8	26,7	5	16,7	10	23,3	0,643
KONTROL	4	13,3	12	40,0	5	16,7	9	30,0	

***Ki-kare testi**

Çocukların ebeveyn tutumlarına ilişkin değerlendirmeleri ile ebeveynlerin kendi tutum türlerine yönelik bildirimlerinin uyumu değerlendirilmiş, gerek örneklem gerekse kontrol grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir örtüşme görülmemiştir. (Tablo 14 ve Tablo 15)

Tablo 14: Ebeveyn tutumlarına yönelik örneklem grubundaki çocukların ve ebeveynlerinin bildirimlerinin uyumu

ÖRNEKLEM TUTUM UYUMU		EBEVEYNE GÖRE				
ABTÖ'YE GÖRE		DEMOKRATİK	HOŞGÖRÜLÜ	İHMALKAR	OTORİTER	TOPLAM
	DEMOKRATİK	0	5	0	2	7
	HOŞGÖRÜLÜ	1	5	0	2	8
	İHMALKAR	0	3	1	1	5
	OTORİTER	1	6	1	2	10
	TOPLAM	2	19	2	7	$\kappa = -0,009$

*Kappa testi

Tablo 15: Ebeveyn tutumlarına yönelik kontrol grubundaki çocukların ve ebeveynlerinin bildirimlerinin uyumu

KONTROL TUTUM UYUMU		EBEVEYNE GÖRE				
ABTÖ'YE GÖRE		DEMOKRATİK	HOŞGÖRÜLÜ	İHMALKAR	OTORİTER	TOPLAM
	DEMOKRATİK	0	4	0	0	4
	HOŞGÖRÜLÜ	0	8	1	3	12
	İHMALKAR	0	4	1	0	5
	OTORİTER	1	4	0	4	9
	TOPLAM	1	20	2	7	$\kappa = 0,125$

*Kappa testi

4.5. Ebeveynlerin Aile İşlevselliklerine İlişkin Değerlendirmeleri

Katılımcıların aile işlevselliklerine ilişkin değerlendirmeleri ADÖ aracılığıyla yapılmıştır. Gruplar arasında problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki, ilgi gösterme, davranış kontrolü, genel işlev alt bölümlerinin puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. (Tablo 16)

Tablo 16: Ebeveynlerin aile işlevselliklerine ilişkin değerlendirmeleri

AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ	ÖRNEKLEM	KONTROL	TOPLAM	P
PROBLEM ÇÖZME	1,7780	2,0113	1,8947	0,453
İLETİŞİM	1,7390	1,9513	1,8452	0,143
ROLLER	2,1027	2,1100	2,1063	0,894
DUYGUSAL TEPKİ	1,8440	1,9637	1,9038	0,508
İLGİ GÖSTERME	1,7723	1,9190	1,8457	0,285
DAVRANIŞ KONTROLÜ	1,8893	1,8930	1,8912	0,976
GENEL İŞLEV	1,7040	1,9166	1,8103	0,423

***Mann-Whitney U Testi**

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada Kocaeli Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na suça sürüklenme sonucu adli mercilerce yönlendirilen çocuk ve ergenlerin, aynı yaş grubunda suça sürüklenme öyküsü bulunmayan çocuk ve ergenler ile karşılaştırılarak sosyodemografik özellikleri, ebeveyn tutumları ve algılanan aile işlevselliği değerlendirilmiştir; ebeveyn tutumlarının ve algılanan aile işlevselliğinin suça sürüklenme ile ilişkisi araştırılmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler yazın bilgileri ışığında tartışılmıştır.

Kontrol grubunun, çalışma grubuyla benzer yaş aralığındaki ve cinsiyetteki çocuklardan oluşturulması nedeniyle gruplar arasında fark saptanmamıştır ancak suça sürüklenen çocukların bulunduğu grupta erkeklerin sayısının fazla olduğu görülmüştür. Bu bulgu erkek çocuk ve ergenlerin suça daha çok sürüklendiği bilgisi ile uyumludur.^{65,82} Yapılan pek çok klinik çalışma erkeklerde suça sürüklenme sıklığının daha fazla olduğunu bildirmektedir.^{83,84}

Her iki grubun yaşadığı şehre göç sonucu gelme oranları karşılaştırıldığında suça sürüklenen çocuklarda bu oran %26,7, suça sürüklenmeyen çocuklarda %10,0 olarak bulunmuştur. Göç oranları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olmasa da suça sürüklenen grupta daha yüksek olduğu saptanmıştır. Göç ve suç davranışı arasındaki bağlantı ile ilişkili olarak; değişik gelenek ve kültüre sahip bölgeler arasındaki göçlerin toplumsal uyumsuzluğa neden olabileceği, bu uyumsuzluğun da suç sayılabilecek davranışlara eğilimi artırabileceği belirtilmektedir.¹⁰

Gruplar arasında ailede fiziksel hastalık bulunma oranları değerlendirildiğinde, suça sürüklenen çocuklarda bu oran %36,7, suça sürüklenmeyen çocuklarda ise %20,0 olarak bulunmuştur. Aile içi huzursuz ortamın, ebeveynler tarafından yeterli ilgi ve şefkatin gösterilmemesinin suça sürüklenme üzerine etkisi ile ilgili bilgi göz önünde bulundurulduğunda, ailede fiziksel hastalık bulunması bu nedenle suça sürüklenen çocuklarda daha yüksek oranda saptanmış olabilir.⁶ Ailede fiziksel hastalık bulunma oranları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olmasa da suça sürüklenen grupta bu oranın daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum ailede bulunan fiziksel hastalık nedeniyle ebeveynlerin çocuğa gösterdiği ilginin ve denetimin yetersiz kaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmamız çocuğun okul denetimi ve eğitimden kaçma eğilimi içine girmesinin, onu suça karşı daha açık bir hale getirdiği veya onu suça yatkın yaşam tarzına yakınlığı düşüncesini doğrulamaktadır.¹ Grupların okula devam etme durumları değerlendirildiğinde,

suça sürüklenen çocukların %43,4'ünün okula devam etmediği, suça sürüklenmeyen çocuklarda ise bu oranın %6,7 olduğu saptanmıştır. Her iki grubun okula devam etme oranları karşılaştırıldığında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Bulgumuzu destekler şekilde, okulun çocuğu suça sürüklenmekten uzak tutma işlevinin olduğu, okulun çocuğun eğitime yönelik alacağı pek çok karar ile onun davranış sorunlarının önlenmesini sağlayabileceği belirtilmektedir.^{38,47} Özellikle suça sürüklenme oranlarının yüksek olduğu bölgelerde, çocuğun ilgi alanlarına ve iyi olduğu yönlere dönük şekilde eğitimin düzenlenmesi, çocukların ihtiyaçlarına paralel olarak gerekirse meslek edindirmeye yönelik eğitimlerin planlanması çocuğun okul devamını sağlayarak koruyucu bir mekanizma haline gelebilir.

Çalışmamızda suça sürüklenen çocukların kontrol grubundaki akranlarına kıyasla sosyal aktiviteye gitme oranlarının oldukça düşük olduğu gözlenmiştir. Daha önceki çalışmalarda da çocukluk çağında sınırlı sosyal yeterliliğe sahip olmanın suç davranışını artıran bir risk faktörü olduğu, çocukların boş vakitlerinin iyi denetlenmemesinin, onları olumsuz arkadaş gruplarına ve suça yönlendirebileceği bilgisi verilmektedir.^{48,49} Bu bulgular ışığında özellikle suça sürüklenme açısından riskin yüksek olduğu bölgelerde sosyal aktivite imkanının artırılmasının çocuğu olumsuz çevre özelliklerinden uzak tutarak suça sürüklenmekten koruyacağı şeklinde yorumlanabilir.

Suçta sürüklenen ve sürüklenmeyen çocukların aile yapıları incelendiğinde her iki grubun aile yapılarının arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Suça sürüklenen çocuklarda parçalanmış aile yapısına daha sık rastlandığı bildirilmektedir.⁴⁵ Ancak çalışmamızda parçalanmış aile yapısı konusunda gruplar arası anlamlı fark saptanmamıştır. Öte yandan bu bulgu suça sürüklenen çocuklarda aile parçalanmasının bir risk faktörü olmadığını bildiren çalışmalar ile uyumludur.⁸⁵ Bu sonuç; ailenin parçalanmış olması dışındaki özelliklerinin de irdelenmesi gerektiği konusunda yol göstermektedir.

Her iki grubun ailelerinin aylık gelir düzeyleri ve bunun suça sürüklenme ile ilişkisi değerlendirildiğinde, suça sürüklenen çocukların ailelerinin aylık gelir düzeyinin suça sürüklenmeyen çocukların ailelerinin aylık gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu, suça sürüklenme ile ailelerin aylık gelir düzeyi arasında negatif bağlantı bulunduğu saptanmıştır. Bu durum ailelerin aylık gelir düzeyinin düşük olmasının suça sürüklenme riskini artırdığı bilgisi ile uyumludur.^{6,76} Çalışmamızda ailenin aylık gelir düzeyi düştükçe suça sürüklenme oranının arttığı saptanmıştır. Bu sonuç; benzer şekilde suça

sürüklenen çocukların annelerinin çalışma oranlarının daha az olduğu bulgusu ile birleştirildiğinde, ailenin sosyoekonomik düzeyi düştükçe çocuğun suça sürüklenme riskinin arttığını gösteriyor olabilir.

Aile içi fiziksel şiddete tanık olma açısından suça sürüklenen ve sürüklenmeyen çocukların arasında belirgin farklılığa çalışmamızda ulaşamamıştır. Ancak suça sürüklenmeyenlere göre (%13,3) anlamlı düzeyde olmasa da suça sürüklenen çocuklar (%30,0) daha fazla aile içi şiddete tanık olmaktadır. Bu durum suça sürüklenen çocukların ailelerinde ilişkilerin zayıf olduğu, ailede sözel ve fiziksel şiddet yaşandığı, ailede gerginlik ve geçimsizliğin olduğu bilgisini doğrular niteliktedir.^{6,45}

Daha önce yapılan bir araştırmada, suça sürüklenen herhangi bir çocuğun aile üyelerinden birinin önceden suç işlemiş olma olasılığının anlamlı derecede yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.⁸⁶ Bizim çalışmamızda da; suça sürüklenen çocukların %30,0'unun, suça sürüklenmeyen çocukların ise %3,3'ünün ailesinde suça karışma öyküsü olduğu görülmüştür. Aile içi ilişkiler alanında yaşanan kötü toplumsallaşma sürecinin, çocuğun suç sayılabilecek davranışlara sürüklenmesinde büyük rol oynayabileceği, suça sürüklenen çocukların ailesinde suçlu bireyin bulunmasının suça sürüklenmeye neden olan etkenler arasında yer aldığı belirtilmektedir.^{6,38,45} Çalışmamıza göre de suça sürüklenen çocukların ailelerinde suça karışma oranları, suça sürüklenmeyenlere göre daha fazla bulunmuştur.

Suçta sürüklenmiş olan çocukların sosyal çevresinde de suç işlemiş olan bireylerin bulunduğu belirtilmektedir.⁸⁷ Çalışmamızda; suça sürüklenen çocukların %43,3'ünün yaşadığı çevrede suça karışma öyküsü olduğu, suça sürüklenmeyen çocuklarda ise bu oranın %3,3 olduğu görülmüştür. Çalışmamıza göre suça sürüklenen çocukların yaşadıkları çevrede suça karışma öyküsü daha fazladır. Bu bulgu yaşanan muhitin özelliklerinin çocuğun suça sürüklenmesinde etkin rol oynayabileceği bilgisi ile uyumludur.⁸⁸

Her iki grubun arkadaşlarında suça karışma durumları değerlendirildiğinde, suça sürüklenen çocukların arkadaşlarında suça karışma oranı %30 iken suça sürüklenmeyen çocukların arkadaşlarında suça karışma öyküsüne hiç rastlanmamıştır. Çocukların suç davranışı sergileyen arkadaşlara sahip olmalarının, zamanlarının büyük kısmını onlarla geçirmelerinin ve bunu aile gözetiminden uzak olarak yapmalarının suça sürüklenme riskini artırdığı, olumsuz akran etkilerinin bir sonucu olarak özellikle ergenlik döneminde kimliğini kazanma çabası içinde olan ergenin, bir gruba ait olma, grup onayını yitirmeme uğruna uygun olmayan davranışlara yönelebileceği belirtilmektedir.^{12,49} Daha önce yapılan bir çalışmada da

suça sürüklenmiş olan çocukların suç davranışlarının arkadaş gruplarından etkilenmeleri nedeni ile ortaya çıktığı gösterilmiştir.⁸⁹ Çalışmamızda elde ettiğimiz; suça sürüklenen çocukların %36,7'sinin suça yalnız karıştığı, %63,3'ünün ise suça arkadaşlarıyla birlikte karıştığı bulgusu bu bilgileri doğrular niteliktedir.

Suçta sürüklenen çocukların sürüklendiği suç türleri arasında %33,3 ile hırsızlık ilk sırayı almaktadır. Diğer suç türleri arasında cinsel istismar, akran kavgası, siber zorbalık, ehliyetsiz araç kullanma, bilişim suçları, madde kötüye kullanımı ve alıkoyma gelmektedir. Bu bulgu; ülkemizdeki çocuklarda en çok mala karşı işlenen suçlara rastlandığı, bunların arasındaysa ilk sırayı hırsızlığın aldığı bilgisi ile uyumludur. Mala karşı işlenen suçlarda özellikle ekonomik yetersizlikler sorumlu tutulmaktadır.⁸⁶ Ailenin aylık gelir düzeyi ile suça sürüklenme arasında negatif bağlantı saptanması ve çocuklarda en çok hırsızlık türü suçla karşılaşılması birlikte değerlendirildiğinde bu ilişki doğrulanmaktadır.

Suçta sürüklenen ve suça sürüklenmeyen çocukların ebeveynlerine göre ebeveyn tutum türlerine bakıldığında, suça sürüklenen çocukların ebeveynlerinin %63,3'ünün tutumlarını hoşgörülü, %23,3'ünün tutumlarını otoriter, %6,7'sinin tutumlarını ihmalkar, %6,7'sinin tutumlarını demokratik olarak bildirdiği görülmüştür. Suça sürüklenmeyen çocukların ebeveynlerinde ise bu oranların sırasıyla %66,7, %23,3, %6,7, %3,3'tür ve görüldüğü üzere her iki grubun ebeveynlerinin bildirdikleri tutum türleri açısından ayrışmamaktadır. Grupların ABTÖ'ye göre çocukların ebeveyn tutumlarına ilişkin algıları değerlendirildiğinde de gruplar arasında fark bulunmamıştır. Suça sürüklenen çocukların %26,7'sinin ebeveynlerinin tutumlarını hoşgörülü, %23,3'ünün ebeveynlerinin tutumlarını demokratik, %23,3'ünün ebeveynlerinin tutumlarını otoriter, %16,7'sinin ebeveynlerinin tutumlarını ihmalkar olarak algıladığı saptanmıştır. Suça sürüklenmeyen çocukların ise %40,0'ının ebeveynlerinin tutumlarını hoşgörülü, %30,0'unun ebeveynlerinin tutumlarını otoriter, %16,7'sinin ebeveynlerinin tutumlarını ihmalkar, %13,3'ünün ebeveynlerinin tutumlarını demokratik olarak algıladığı görülmüştür. Oysa suça sürüklenen çocukların aileleri ile ilgili daha önce yapılan çalışmalarda, doğrudan kontrolün ve desteğin az olduğu ailelerde suç davranışının daha sık görüldüğü belirtilmiş, aile içi uyumsuzluk, ebeveyn tutumu, çocuğun maddi ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmaması, duygusal istismarın da suç davranışı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁵ Sutherland'in suça sürüklenen çocukların ailelerini inceleyerek belirlediği bazı ortak özellikler arasında ebeveyn kontrolünün ihmal nedeniyle eksik olması, ailede başka bir bireyin aşırı baskıcı hakimiyeti, ihmal benzeri durumların mevcut olması yer almaktadır.⁷⁶ Bizim çalışmamızda gerek ebeveynlere gerek ABTÖ'ye göre algılanan ebeveyn

tutumları arasında fark saptanamamıştır. Her ne kadar bu çalışmanın adli değerlendirmeyle ilişkili olmadığı, adli süreci etkilemeyeceği belirtilse de; çocuklar suça sürüklenme sonucu tarafımıza yönlendirildiğinden gerek ailenin gerekse çocuğun savunucu bir tavır sergileyebilmek için kendilerini iyi gösterme eğiliminde olabileceği düşünülmüştür. Öte yandan kontrol grubumuzun da bir takım ruhsal zorluklar yaşayan ve bu nedenle polikliniğimize başvuran çocuklar ve ailelerinden oluşması, arada beklenen düzeyde bir fark olmamasına yol açmış olabilir. Araştırmamızda, çocuk ve ebeveynlerin, ebeveyn tutumlarına ilişkin algıları açısından çalışma ve kontrol grubu arasında fark bulunmamıştır. Ek olarak, ebeveyn tutumlarına ilişkin çocukların ve ebeveynlerin görüşleri arasındaki uyuma bakıldığında anlamlı örtüşme olmadığı bulgusu elde edilmiştir.

Suçta sürüklenen ve suça sürüklenmeyen çocukların ebeveynlerinin ADÖ'ye göre algılanan aile işlevselliği alt ölçek puanları değerlendirildiğinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmasa da suça sürüklenen çocukların ebeveynlerinin algıladıkları aile işlevselliğinin, suça sürüklenmeyen çocuklardakine göre daha iyi olduğu saptanmıştır. Suça sürüklenen çocukların ailelerinde, anne babalar ile çocuklar arasında daha fazla çatışma yaşandığı, daha fazla fiziksel cezalara başvurulduğu, az ilgi gördüğünü zanneden çocuğun, aile içinde ikinci planda kaldığını, kendisine karşı ilgisiz davranıldığını, kabul edilmediğini fark ettiği anda kendini fark ettirmek için yanlış yollara başvurabildiği düşünülmektedir.^{90,91} Ailenin işlevsel özellikleri açısından suç davranışının görüldüğü çocukların ailelerinde ilişkilerin zayıf olduğu, ailede problem ve şiddet yaşandığı ya da sabıkalı bireyin olduğu, doğrudan kontrolün ve desteğin az olduğu, ayrıca aile içi uyumsuzluk, çocuğun maddi ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmaması, duygusal istismarın da görülebildiği bildirilmiştir.^{45,92,93} Bizim çalışmamız bu bilgilerin tersi yönünde bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Öte yandan bu ölçeğin öznel bir şekilde yorumlandığı, suça sürüklenen çocukların ailelerinin savunucu bir şekilde bilgi verebileceği, kendilerini iyi gösterme eğiliminde olabileceği veya gerçekten aile işlevselliklerini iyi algılıyor olabileceği düşünüldüğünde de, objektif değerlendirme koşullarının sağlanacağı çalışmaların önemli olduğu anlaşılabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Çalışmamızda; sosyodemografik özellikler, ebeveyn tutumları ve aile işlevselliği ile çocuklarda suça sürüklenme arasındaki ilişki değerlendirmeye çalışılmış, suça sürüklenme ile ailelerin sosyoekonomik düzeyi arasında negatif bağlantı olduğu; ailenin sosyoekonomik düzeyi düştükçe çocukların suça sürüklenme risklerinin arttığı gözlenmiştir.

Suçta sürüklenen çocukların okul devamının ve sosyal aktiviteye gitme oranlarının düşük olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgular, okulun çocuğu suça sürüklenmekten uzak tutma işlevinin olduğu, okulun çocuğun eğitime yönelik alacağı pek çok karar ile onun davranış sorunlarının önlenmesini sağlayabileceği, çocuğun okul denetimi ve eğitimden kaçma eğilimi içine girmesinin, onu suça karşı daha açık bir hale getirdiği veya onu suça yatkın yaşam tarzına yakınlaştırdığı düşüncesini doğrulamakta; çocukluk çağında sınırlı sosyal yeterliliğe sahip olmanın suç davranışını artıran bir risk faktörü olduğunu, çocukların boş vakitlerinin iyi denetlenmemesinin, onları olumsuz arkadaş gruplarına ve suça yönlendirebileceği bilgisini destekler niteliktedir.

Suçta sürüklenen çocukların ailelerinde, arkadaşlarında ve buldukları çevrede suça karışma oranlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, çocukların sosyal çevresinde suça karışmış bireylerin bulunmasının, onların suça sürüklenme olasılığını artırdığını düşündürürken, özellikle suça sürüklenme açısından riskin yüksek olduğu bölgelerde çocuğu korumaya yönelik politikaların geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Gerek çocuk gerekse anne-babalarının ebeveyn tutumlarına ilişkin görüşleri çalışma ve kontrol grubu arasında fark göstermemiştir. Ebeveynlerin aile işlevselliğine ilişkin algıları açısından da gruplar arasında fark bulunmamıştır. Bu sonucun çalışma ve kontrol grubunun büyüklüğü veya niteliği, çalışma grubundaki çocuk ve ebeveynlerin savunucu yaklaşımları gibi özelliklerden kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

6.2. Öneriler

Çalışmamızda suça sürüklenen çocukların ve ailelerinin özellikleri ele alınmış, bu çocukların okula daha az devam ettiği, bir sosyal aktiviteye gitmediği, ailelerinin aylık gelir düzeyinin daha düşük olduğu, ailelerinde, arkadaşlarında ve yaşadıkları sosyal çevrede suça karışma oranlarının daha yüksek olduğu sonuçları elde edilmiştir. Bu bulgular ışığında çocukların okula devamının sağlanmasının, eğitim hayatını iyileştirmeye yönelik bazı müdahalelerde bulunulmasının, özellikle suça karışma oranlarının yüksek olduğu bölgelerde sosyal aktivite gibi koruyucu mekanizmalara ulaşma imkanının artırılmasının, çocuklara ve ailelere yönelik alınan eğitim, sağlık ve danışmanlık tedbir kararlarının iyileştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Ebeveyn tutumları ve aile işlevselliğine ilişkin değerlendirmede çalışma ve kontrol grubu arasında fark bulunmaması, çalışmamızın yazın bilgisiyle uyum sağlamayan bir bulgusudur. Her ne kadar çalışmamız gönüllülük ilkesi ile yürütülmüş, aile ve çocuklara değerlendirme sonuçlarının adli süre yansımayacağına dair bilgi verilmiş olsa da çocuk ve ailelerin savunucu ve kendilerini iyi gösterme eğiliminde olabileceği düşünülebilir. Adli değerlendirme sürecinde; ihtiyaçlarını belirlemek ve yeniden suça karışmasını önleyebilmek amacıyla çocuğun ailesi ve yaşadığı çevreyle ilgili bilgiye ulaşılmaya çalışılmaktadır. Çocuk ve ailelerin adli sürece ilişkin kaygıları nedeniyle birbirlerini ve kendilerini iyi gösterme eğiliminde oldukları gündelik pratiğimizde de görülmektedir. Bu nedenle adli değerlendirme sürecinde aile ve çevreye ilişkin bilgi edinilirken sadece ölçeklere bağlı kalmamak, sosyal inceleme gibi kapsamlı ve nesnel değerlendirme yöntemlerinden yararlanmak önemli görülmektedir.

6.3. Kısıtlılıklar

Her iki grubun suça sürüklenme açısından risk faktörleri olarak gösterilen etkenlerden; yaşadığı şehre göç sonucu gelme oranları, ailede fiziksel hastalık bulunma oranları, aile içi fiziksel şiddete tanık olma oranları değerlendirildiğinde, suça sürüklenen çocuklarda suça sürüklenmeyen çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüş, ancak istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark elde edilememiştir. Bu bulguların anlamlı düzeye ulaşmamasında olgu sayısındaki yetersizlik rol oynamış olabilir. Ayrıca çalışmamızda bazı suç türleri ile sosyodemografik özelliklerin, algılanan ebeveyn tutumlarının ve aile işlevselliğinin ilişkisi örneklem grubundaki olgu sayısının yetersizliği nedeni ile değerlendirilememiştir. Bu ilişkinin belirlenmesi için daha geniş kapsamlı bir örneklem grubu ile farklı bir desende bir araştırma yapılabilir.

Suçta sürüklenme üzerine aile özelliklerinin ve ebeveyn tutumlarının etkisini ortaya koymak için tasarlanan bu çalışmanın sonuçlarının daha net olarak değerlendirilebilmesi için kontrol grubu seçilirken sosyoekonomik düzey ve yaşadığı yer gibi özelliklerinin benzer olması daha uygun olabilirdi. Diğer yandan kontrol grubunun birtakım ruhsal zorluklar yaşayan çocuklar ve ebeveynlerinden oluşması, suça sürüklenen çocukların ve ailelerinin her ne kadar adli kararı etkilemeyeceği söylene de savunucu yaklaşımları ve kendilerini iyi gösterme eğilimi daha sağlıklı bir karşılaştırma yapılmasını engellemiş olabilir. İleride yapılacak diğer araştırmalarda kısıtlılıkların dikkate alınarak kontrol grubunun sağlıklı çocuklardan oluşturulması, çocuklar ve ebeveynlerin kendilerini daha rahat ifade edecekleri çalışma deseninin belirlenmesi (toplum tabanlı çalışmalar, adli sürecin tamamlandığı çocuklar gibi) daha gerçekçi sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır.

7. ÖZET

Giriş ve Amaç: En küçük toplumsal birim olan aile; suça sürüklenme konusunda en önemli çevresel etkenlerden biri olarak gösterilmektedir. Bu araştırmada, çocuklarda suça sürüklenme durumunun ebeveyn tutumları ve aile işlevselliği ile ilişkisinin incelenmesi hedeflenmektedir. Aynı zamanda suça sürüklenen ve suça sürüklenmeyen ergenlerin sosyodemografik özellikleri açısından hangi alanlarda farklılaştığı ve her iki ergen grubunun sosyodemografik özellikleri ile anne baba tutumları ve aile işlevselliği arasındaki ilişkinin nasıl şekillendiğinin de değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmaya Ocak 2016-Temmuz 2017 tarihleri arasında Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı'na suça sürüklenme sonucu adli mercilerce yönlendirilmiş 12-18 yaş arasındaki 30 örneklem ve polikliniğe ayaktan başvuran, suça sürüklenme öyküsü bulunmayan benzer yaş grubundaki 30 kontrol dâhil edilmiştir. Sosyodemografik veri formu ve ADÖ; görüşmeci aracılığıyla ebeveyn tarafından, ABTÖ; görüşmeci aracılığıyla ergen tarafından doldurulmuştur. Kontrol grubu ise aynı yaş ve cinsiyetteki ergenlerden oluşmuş, araştırmayla ilgili bilgi verilerek çalışmaya katılmayı kabul eden ve suça sürüklenme öyküsü olmayan ergenlerden oluşturulmuştur.

Bulgular: Hem örneklem hem de kontrol grubunda 28 erkek (%93,3), 2 kız (%6,7) olmak üzere 30'ar çocuk bulunmaktadır. Her iki grubun yaş aralıkları örtüşmektedir. Kontrol grubundaki çocuklara kıyasla suça sürüklenen çocukların, ailelerinin aylık gelir düzeyinin daha düşük olduğu ve suça sürüklenme ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif korelasyon bulunduğu saptanmıştır. Yine suça sürüklenen gruptaki çocukların okul ya da bir sosyal etkinliğe devam etme oranları daha düşükken, ailede, arkadaşlarında ya da yaşadıkları çevrede suça karışma öyküsü daha fazla bulunmuştur. Çalışmamızda ebeveynlerin tutum türlerine ilişkin bildirimleri karşılaştırıldığında, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Çocukların ebeveyn tutumlarına ilişkin algıları ABTÖ ile değerlendirildiğinde, her iki grubun algılanan ebeveyn tutum türleri arasında fark saptanmamıştır. Ancak ebeveynlerin bildirdikleri tutum türleri ile ABTÖ'ye göre algılanan ebeveyn tutum türleri arasındaki uyum değerlendirildiğinde, anlamlı derecede örtüşme olmadığı görülmüştür. ADÖ'ye göre algılanan aile işlevselliği alt ölçek puanları açısından ise gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır.

Tartışma: Çalışmamızda literatür bilgisi ile uyumlu olarak ailenin sosyoekonomik düzeyi, ailede, arkadaşlarda, yaşadığı çevrede suça karışma, okula devam etmeme, boş zamanlarının iyi denetlenmemesi ve düzenlenmemesi gibi risk faktörlerinin suça sürüklenme ile ilişkisini doğrulayan bulgular elde edilmiştir. Algılanan ebeveyn tutumları ve aile işlevselliği gibi alanlarda ise grupların arasında anlamlı bir fark elde edilememiştir. Kısıtlılıkların giderildiği yeni çalışmalarla daha gerçekçi sonuçlar ortaya çıkabilir.

Anahtar Sözcükler: Suça sürüklenen çocuk, aile, ebeveyn tutumları.

8. ABSTRACT

Objective: The family, as the smallest social unit of the society, is believed to be one of the most important environmental factors on the subject of delinquency. The research aims to analyze the relation between parental attitudes, family functioning and the delinquency in childhood. It also aims to evaluate in which aspects the children pushed to crime differentiate from the control group with regard to sociodemographic parameters, and the correlation between family functioning, parental attitudes and socio deographic parameters.

Method: This research includes 30 participants in the study group between the ages of 12-18 who were provided by the judicial authorities to the University of Kocaeli, Department of Child and Adolescent Psychiatry, between the dates of January 2016 to July 2017 as a result of a delinquency situation and 30 adolescents as a control group referred to our outpatient clinic without any delinquency background. Sociodemographic data forms and Family Assessment Device (FAD) were filled by the parents; Parenting Style Inventory (PSI) is filled by the adolescents by the help of the interviewer, The control group included the adolescents having similar age and gender profile with the study group. The adolescents in the control group with no delinquency history were informed about the research and confirmed their participation to this research.

Results: Both the study and the control groups had 30 adolescents each (28(%93,3) boys and 2(%6,7) girls). The age range of two groups were similar. The monthly income of the families of the adolescents pushed to crime was less than that of control group. So, there was a statistically significant and negative correlation between the level of income and delinquency. And, in the study group, the rates of attendance to a social activity and school were lower, and the rates of delinquency history in their friends, in the family and in social environment were higher. When we compared the results of the varieties of parental attitudes between 2 groups, a significant difference could not be found. When we evaluated the childrens' perceptions related to parents' attitudes with PSI, no differences between two groups was also determined. But when we evaluated the congruity of perceptions of parents' attitudes between the children and their parents, it showed no significant match. Also, there was not any statistically significant difference between two groups, in family functioning according to FAD.

Discussion: In our research, in parallel with the literature, the results showed that there was a relation between juvenile delinquency and the socioeconomic level of families, delinquency history in family, in friends and in the environment that the adolescent lives in, lack of school attendance and control of the freetime of the adolescent. And there was not any differences in the perceived parental attitudes and the family functionality between the study and the control groups. It would be possible to have more accurate results if the restrictions of this research could be eliminated.

Keywords: adolescent pushed to crime, delinquency, family, parents attitudes

9.KAYNAKLAR

1. Kızmaz Z. Öğrenim düzeyi ve suç: Suç-okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma. Fırat Univ J Soc Sci. 2004;14(2):291-319.
2. Gürel Yılmaz G. Suça sürüklenen ve suça sürüklenmeyen ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması. 2009.
3. Eysenck HJ. Genetic and environmental contributions to individual differences: Three major dimensions of personality. J Pers. 1990;58:245-261.
4. Moffitt TE. Adolescence-limited and life-course persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. Psychol Rev. 1993;100:674-701.
5. Yavuzer H. Çocuk ve Suç. 5. baskı. İstanbul: Remzi kitabevi; 1993.
6. Öztürk N. Suça sürüklenen çocukların risk alma davranışlarının ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. 2013.
7. Ögel K. Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler. İstanbul: Yeniden yayınları; 2007.
8. Akduman GG, Akduman B, Cantürk G. Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi. Türk Pediatri Arşivi. 2007;(47):156-161.
doi:10.4274/tpa.v42i4.5000002270.
9. Evrim S. Psikoloji Açısından Suçluluk Sorunu. İstanbul Ü. İstanbul; 1970.
10. Yavuzer H. Çocuk ve Suç. 17th ed. (Usanmaz C, ed.). İstanbul: Remzi kitabevi; 2016.
11. Aksu H, Karakoç Demirkaya S, Gürbüz Özgür B, Gün B. Aydın ilinde bir yıldaki çocuk ve ergen adli olguların değerlendirilmesi. Anadolu Psikiyatr Derg. 2013;14(4):369-377.
doi:10.5455/apd.43501.
12. Turan İ. Suça sürüklenen çocuklar: Kocaeli örneği. 2012.
13. Kaner S. Suçluluğu açıklayan yaklaşımlar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilim Fakültesi Derg. 1992;25(2):477.

14. Avcı R, Güçray SS. Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri, aile bireylerine ilişkin problemler, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi. 2010.
15. Altschul S. Attachment and loss, vol. 3. loss, sadness and depression. By John Bowlby. J Am Psychoanal Assoc. 1984;32(1):216-218. doi:10.1177/000306518403200125.
16. Dönmezer S. Kriminoloji. İstanbul: Beta Basım; 1994.
17. Özkalp E. Sosyolojiye Giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları; 2003.
18. Burkey S. Teorik çerçevede suç. Felsefe ve Toplum bilimlerde diyaloglar. 2008;2(4):1-15.
19. McLaughlin E. Sage Dictionary of Criminology. London: Sage publication; 2001.
20. Demirbaş T. Kriminoloji. Ankara: Seçkin yayınevi; 2005.
21. Polat O. Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar. Seçkin Yay. Ankara; 2004.
22. İçli T. Kriminoloji. Ankara: Martı Yayınları; 2004.
23. Durkheim E. Sosyolojik Metodun Kuralları. Sosyal Yay. (Aytekin E, ed.). İstanbul; 1994.
24. Henry, S., Milavanovic D. Constitutive Criminology-beyond Postmodernism. London: Sage publication; 1996.
25. İçli T. Türkiye’de Suçlular-Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri. AKM yayını. Ankara; 1993.
26. Winfrey D, Abadinsky H. Understanding Crime. USA: Westworth; 2003.
27. Özbay Ö. Yas, adolesan suçları ve sosyal bağ teorisi. J Sociol Res. 2004:55-56.
28. Kızmaz Z. Sosyolojik suç kuramlarının suç olgusunu açıklama potansiyelleri üzerine bir değerlendirme. CU Sos Bilim Derg. 2005;29(2):149-174.
29. Kongar E. Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği. İstanbul: Remzi kitabevi; 1995.
30. Ayan S. Suçlu Kim? Türkiye’de Çocuk Suçluluğu. Ankara: Ütopya yayınevi; 2011.

31. Gültekin G, Baran G. The self-perception of delinquent children in Turkey. *Pakistan J Soc Sci.* 2007;4(224):9.
32. Öztürk N. Suça sürüklenen çocukların risk alma davranışlarının ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. 2013.
33. Steinberg L. Ergenlik. (Tabakçı R, ed.). Ankara: İmge Kitabevi; 2007.
34. Toprak U. Çocuk suçluluğunun karakteristik ve yapısal özellikleri. *Türkiye Barolar Birliği Derg.* 2011;95:313-330.
35. Börekçi E. Suça sürüklenen çocuklarda suç geçmişi ile aile ve akran etkisinin mükerrer suçluluğa etkisi: Ankara ili örneği. 2012.
36. Çakaloz B, Ünlü G, Terzioğlu MA, Kapubağlı N, Tekkanat Ç. Çocuklarda suç davranışı ile sosyodemografik özelliklerin ve zekanın ilişkisi. 2016. doi:10.5455/apd.210471.
37. http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2015/çocuk/3.pdf.
38. Ereş F. Toplumsal bir sorun: Suçlu çocuklar. In: *Çocuk Suçluluğu ve Aile*. Hegem Yayın. ; 2008:157-178.
39. Ziincir H, D. S. Tutuklu/hükümlü gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile aile özelliklerinin incelenmesi ve aralarındaki korelasyonun belirlenmesi. *Aile ve Toplum Derg.* 2009;5(19):7-24.
40. Gökpinar M. Sosyal ve kriminal boyutlarıyla çocuk suçluluğu. *Türkiye Barolar Birliği Derg.* 2007;72:206-233.
41. Can C. *Toplumsal İnsanın Evrensel Doğası ve Cinsel Suçlar*. Ankara: Seçkin yayınevi; 2002.
42. Sevük HY. *Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadele Kurumsal Yaklaşım*. İstanbul: Beta Basım Yayın; 1998.
43. Philippi SW, DePrato DK. Assessment and treatment of juvenile offenders. In: *Benedek EP, Ash, Peterscott CL, eds. Child and Adolescent Forensic Mental Health*. 1st ed. Arlington: American Psychiatric Publishing; 2010:362-363.
44. Sarpdağ M. Çocuk suçluluğunun nedenleri. *Çağın Polisi Derg.* 2011;36.

45. Balkaya A, Ceyhan E. Lise öğrencilerinin suç davranışı düzeylerinin bazı kişisel ve ailesel nitelikler bakımından incelenmesi. *Aile ve Toplum*. 2007;3(11):13-27.
46. Uluğtekin S. *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim büro basımevi; 1991.
47. Attar H. *Eğitim ve Çocuk Suçluluğu*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları; 1994.
48. Kunt V. *Suç ve çocuk*. 2003.
49. Korkmaz MN, Erden G. Çocukları Suç Davranışına Yönelten Olası Risk Faktörleri. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2010;13(25):76-87.
50. Kayaalp L. Psikanalitik gelişim kuramları. İçinde: Soykan Aysev A, Işık Taner Y, eds. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. İstanbul: Golden print; 2007:1-10.
51. Koç M. Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Sos Bilim Enstitüsü Derg*. 2004;17:231-256.
52. Çepik Kuruoğlu A. Ergenlik dönemi. İçinde: Soykan Aysev A, Işık Taner Y, eds. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. İstanbul: Golden print; 2007:195-205.
53. Stainberg L. Cognitive and affective developmment in adolescence. *Trends Cogn Sci*. 2005;9:69-74.
54. Weinberger DR, Elvevåg B, Giedd JN. The adolescent brain: A work in progress. *Natl Campaign to Prev Teen Pregnancy*. 2005;10(June):1-24.
55. Özbay H, Öztürk E. *Gençlik*. İstanbul: İletişim yayınları; 1992.
56. Gander M.J, Gardiner HW. *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. İstanbul: İmge kitapevi; 2001.
57. Larson RW, Brown JR. Emotional development in adolescence: What can be learned from a high school theater program? *Child Dev*. 2007;78(4):1083-1099.
58. Yavuzer H. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi kitapevi; 2003.
59. Şendil G. *Çocuk, Ergen ve Anne-Baba*. İstanbul: Çantay basım; 2003.

60. Coşar Y. Kentleşen Türkiye’de çocuk suçluluğu. Türkiye Barolar Birliği Derg. 2005;56:281-327.
61. Ögel K, Aksoy A. Tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı. Bağımlılık Derg. 2007;8(1):11-17.
62. Çocuk Hakları Sözleşmesi. T.C. Resmi Gazete, 27 Ocak 1995, sayı:22184.
63. Çocuk Koruma Kanunu. T.C. Resmi Gazete, 15 Temmuz 2005, sayı:5395.
64. Cevher M. Suça sürüklenen çocuklar. İçinde: Solak A, ed. Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu. Ankara: Anı Yayıncılık; 2007:19-35.
65. Cantürk G. Çocuk suçluluğunda adli psikiyatrik değerlendirme. Sted. 2005;14(2):32.
66. Türk Ceza Kanunu. T.C. Resmi Gazete, 26 Eylül 2009, sayı:5237.
67. Çakaloz B. Çocuklarda suç davranışı ile sosyodemografik özelliklerin ve zekanın ilişkisi. Anatol J Psychiatry. 2016;17(5):403-410.
68. Şişmanlar Ş, Biçer Ü, Coşkun A. Adli psikiyatri. In: Pekcanlar Akay A, Ercan E, eds. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları. Ankara: Türkiye çocuk ve genç psikiyatrisi derneği; 2016:450-468.
69. Biçer Ü, Karakaya I, Kurtaş Ö. ve ark. Farik ve mümeyyizlik değerlendirmesinde multidisipliner yaklaşımın önemi. Adli Tıp Bülteni. 2002;7:63-68.
70. Dinçmen K. Adli Psikiyatri. İstanbul: Birlik yayınları; 1984.
71. Tüzün B, Elmas İ, İnce H, Akkay E. Bir olgu nedeniyle farik mümeyyizlik kavramının irdelenmesi. Adli Tıp Bülteni. 1997;2:1355-138.
72. Dönmez E. Aile özellikleri. In: Ögel K, ed. Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler. İstanbul: Yeniden yayınları; 2007:73-80.
73. Kocayörük E. Ergen gelişiminde aile işlevleri ve baba katılımı. Türk Psikolojik Danışma ve Rehb Derg. 2010;4(33):37-45.
74. Yılmaz A. Anne-baba tutum ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derg. 2000;7(1991):160-173.

75. Sezer Ö. Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Derg.* 2010;7(1):1-19.
76. Tor H. Çocuk suçluluğunda ailenin rolü. İçinde: Solak A, ed. *Çocuk Suçluluğu ve Aile*. Ankara: Hegem yayınları; 2008:47-62.
77. Musick D. *An Introduction to the Sociology of Juvenile Delinquency*. New York: State University Of New York Pres.; 1995.
78. Akalın N. Çocuğun suça itilmesinde toplumsallaşma öğelerinin etkisi. In: 1. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı. İstanbul: İstanbul çocukları vakfı yayınları; 1999:524-533.
79. Çelik DŞ. Çocuk suçluluğunda ailenin rolü. *P Derg.* 2003;9(34):42-45.
80. Epstein N, Bolwin L, Bishop D. The mcmaster family assesment device. *J Marital Fam Ther.* 1983;9(2):171-180.
81. Bulut I. *Aile Değerlendirme Ölçeği*. Ankara: Özgüzelil matbaası; 1990.
82. Wong T, Slotboom A, Bijleveld C. Risk factors for delinquency in adolescent and young adult females: A European review. *Eur J Criminol.* 2010;7(266):84.
83. Göker Z, Hesapçoğlu S, Sarp K, Kandil S. KTÜ tıp fakültesi çocuk–ergen ruh sağlığı ve hastalıkları polikliniğine son iki yılda başvuran adli olguların değerlendirilmesi. *Adli Tıp Derg.* 2006;20:1-5.
84. Gökçen C, Dursun O. Bir eğitim hastanesi çocuk psikiyatri birimine gönderilen adli olguların incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatr ve Nörolojik Bilim Derg.* 2012;25:238-243.
85. Shek DTL, Lin L. Delinquent behavior in high school students in Hong Kong: Sociodemographic, personal, and family determinants. *J Pediatr Adolesc Gynecol.* 2016;29(1):S61-S71. doi:10.1016/j.jpag.2015.10.009.
86. Öter A. Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Antalya örneği). 2005:153.
87. Türkeri S. Çocuk ıslahevleri ve çocuk cezaevindeki çocukların suç işleme nedenleri açısından incelenmesi. 1995.
88. Topçuoğlu T. Çocuk suçluluğu ve gelişimsel (risk-odaklı) suç önleme. *KMÜ Sos ve Ekon Araştırmalar Derg.* 2014;16(1):217-226.

89. Yavuz AH. Tutuklu ya da hükümlü erkek ergenlerde kriminolojik öykü ile madde kullanımı ve aile yapısı arasındaki ilişki. 2003.
90. Özyanık A. Sokakta çalışan çocuklar sorunu. İçinde: Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Projesi. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları; 1994:140-145.
91. Aral N. Fiziksel İstismar ve Çocuk. 1. ed. Ankara: Tekışık yayıncılık; 1997.
92. Jeffrey A, Bale Jansen L. Culturel bases of risk behaviour: Danish adolescents. Child Dev. 1993;64:1842–1855.
93. Cottle CC, Lee RJ, Heilbrun K. The prediction of criminal recidivism in juveniles: A meta-analysis. Crim Justice Behav. 2001;28(3):367-394.
<http://journals.sagepub.com.libproxy.lib.unc.edu/doi/pdf/10.1177/0093854801028003005>.

10.EKLER

10.1 Sosyodemografik Bilgi Formu

1.Çocuğun adı-soyadı:

2.Formu dolduran kişinin çocuğa yakınlığı:

Telefon:

3.Adres:

4.Cinsiyet:

a.Kız b.Erkek

5.Doğum tarihi(gün/ay/yıl):

6.Kardeş sayısı(kendisi dışında):

7.Kaçıncı çocuk:

8.Akraba evliliği:

a.Hayır b.Evet

9.Aile yapısı:

a.Çekirdek aile b.Geniş aile c.Parçalanmış aile(boşanma,ayrılı) d.Anne/baba ölü

(Nedeni:.....) (Nedeni:.....)

(Yılı:.....) (Yılı:.....)

10.Ailenin aylık geliri:

a.1404 TL'den az b.1404-3000 TL c.3000-4500 TL d.4500 TL'den fazla

11.Bulduğunuz şehre göç ile mi geldiniz?

a.Hayır b.Evet(Göç edilen şehir:.....Göç yılı:.....)

12.Anne/baba tutumlarınızı nasıl yorumlarsınız?

a.Demokratik b.Hoşgörülü c.İhmalkar d.Otoriter

13.Ev içi disiplin/ceza yöntemleri uygular mısınız?

a.Hayır b.Evet(Disiplin yöntemi:.....)

14.Anne yaşı:

15.Annenin eğitim durumu:

a.Okuma-yazma bilmiyor b.İlkokul mezunu c.Ortaokul mezunu

d.Lise mezunu e.Üniversite mezunu

16. Annenin iş durumu:

a. Çalışmıyor b. Çalışıyor (Mesleği:.....Çalışma saati:.....)

17. Annede bilinen fiziksel hastalık:

a. Hayır b. Evet (.....)

18. Annede bilinen ruhsal hastalık:

a. Hayır b. Evet (.....)

19. Baba yaşı:

20. Babanın eğitim durumu:

a. Okuma-yazma bilmiyor b. İlkokul mezunu c. Ortaokul mezunu

d. Lise mezunu

e. Üniversite mezunu

21. Babanın iş durumu:

a. Çalışmıyor b. Çalışıyor (Mesleği:.....Çalışma saati:.....)

22. Babada bilinen fiziksel hastalık:

a. Hayır b. Evet (.....)

23. Babada bilinen ruhsal hastalık:

a. Hayır b. Evet (.....)

24. Kardeşte/kardeşlerde bilinen fiziksel hastalık:

a. Hayır b. Evet (.....)

25. Kardeşte/kardeşlerde bilinen ruhsal hastalık:

a. Hayır b. Evet (.....)

26. Çocukta bilinen fiziksel hastalık:

a. Hayır b. Evet (.....)

27. Çocukta bilinen ruhsal hastalık:

a. Hayır b. Evet (.....)

28. İlaç kullanımı:

a. Hayır b. Evet (İsmi:.....Süresi:.....)

29. Öğrenim durumu:

a. Okula gitmiyor (Okulu bıraktığı sınıf:.....Bırakma nedeni:.....)
b. Okula gidiyor (Sınıfı:.....Ders başarıları:.....)

30.Sınıf tekrarı:

a.Hayır b.Evet(Tekrar ettiği sınıf:.....)

31.Çocuğunuzun gittiği bir sosyal aktivite var mı?(Örnek; futbol, resim, tiyatro, gitar kursu vb.):

a.Hayır b.Evet (İsmi:.....Süresi:.....)

32.Çocuğunuzun yaşadığı olumsuz yaşam olayı var mı?

a.Hayır b.Evet(Olumsuz yaşam olayı:.....Yılı:.....)

33.Suçun türü:

34.Suçun kaçınıcı tekrarı:

35.İlk suç yaşı:

36.Suç eylemine kimlerle karıştı:

a.Yalnız b.Aile üyeleriyle(.....) c.Arkadaşlarıyla

37.Aile içinde sözel şiddet var mı?

a.Hayır b.Evet(Kim tarafından:.....Kime karşı:.....)

38.Aile içinde fiziksel şiddet var mı?

a.Hayır b.Evet(Kim tarafından:.....Kime karşı:.....)

39.Ailede suça karışma öyküsü:

a.Hayır b.Evet(Çocuğa yakınlığı:.....Suçun türü:.....)

40.Bulduğunuz çevrede suça karışma öyküsü:

a.Hayır b.Evet(Çocuğa yakınlığı:.....Suçun türü:.....)

41.Arkadaşlarında suça karışma öyküsü:

a.Hayır b.Evet(Çocuğa yakınlığı:.....Suçun türü:.....)

42.Ailede madde kullanımı öyküsü:

a.Hayır b.Evet(Çocuğa yakınlığı:.....Maddenin türü:.....)

10.2 Aile Değerlendirme Ölçeği

AÇIKLAMA: İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür. Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (Aynen Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum)

Her cümle için 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	()	()	()	()
2. Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3. Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4. Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5. Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
6. Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	()	()	()	()
7. Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	()	()	()	()
8. Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()
9. Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
10. Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	()	()	()	()
11. Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	()	()	()	()

CÜMLELER:	Aynen Katılı- yorum	Büyük Ölçüde Katılı- yorum	Biraz Katılı- yorum	Hiç Katılm ı- yorum
12.Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	()	()	()	()
13.Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	()	()	()	()
14.Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	()	()	()	()
15.Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	()	()	()	()
16.Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	()	()	()	()
17.Evde herkes başına buyruktur.	()	()	()	()
18.Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	()	()	()	()
19.Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	()	()	()	()
20.Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	()	()	()	()
21.Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınıyoruz.	()	()	()	()
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	()	()	()	()
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	()	()	()	()
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	()	()	()	()
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	()	()	()	()
26.Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	()	()	()	()
27.Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	()	()	()	()
28.Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	()	()	()	()
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	()	()	()	()
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	()	()	()	()

CÜMLELER:	Aynen Katılı- yorum	Büyük Ölçüde Katılı- yorum	Biraz Katılı- yorum	Hiç Katılm ı- yorum
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	()	()	()	()
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	()	()	()	()
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	()	()	()	()
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	()	()	()	()
36.Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız	()	()	()	()
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacak ilgi gösteririz.	()	()	()	()
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	()	()	()	()
39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	()	()	()	()
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	()	()	()	()
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	()	()	()	()
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	()	()	()	()
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüyüzdür.	()	()	()	()
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	()	()	()	()
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	()	()	()	()
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	()	()	()	()
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	()	()	()	()
48.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	()	()	()	()

CÜMLELER:	Aynen Katılı- yorum	Büyük Ölçüde Katılı- yorum	Biraz Katılı- yorum	Hiç Katılm ı- yorum
49. Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	()	()	()	()
50. Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	()	()	()	()
51. Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
52. Sinirlenince birbirimize küseriz.	()	()	()	()
53. Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	()	()	()	()
54. Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	()	()	()	()
55. Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	()	()	()	()
56. Aile içinde birbirimize güveniriz.	()	()	()	()
57. Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	()	()	()	()
58. İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	()	()	()	()
59. Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	()	()	()	()
60. Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	()	()	()	()

10.3 Anne Baba Tutum Ölçeği

Bu uygulamanın amacı sizinle aileniz arasındaki ilişkinin durumunu ortaya koymaktır. Lütfen aşağıdaki ifadeleri kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün. Aşağıdaki cümlelerin başındaki kutunun içindeki ifadeler anne babanızın davranışlarına

Tamamen Benziyorsa (4),

Biraz Benziyorsa (3),

Benzemiyorsa (2),

Hiç Benzemiyorsa (1)

*İlgili kutucuktaki sayıyı yuvarlak içine alınız

1. Herhangi bir sorunum olduğunda, annem ve babam bana yardım ederler.	4	3	2	1
2. Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.	4	3	2	1
3. Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmama için beni zorlarlar.	4	3	2	1
4. Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında, başkalarını kızdırmamak için susmam gerektiğini söylerler.	4	3	2	1
5. Annem ve babam bazı konularda “ sen kendin karar ver ” derler.	4	3	2	1
6. Derslerimden ne zaman düşük not alsam annem ve babam kızar.	4	3	2	1
7. Ders çalışırken anlamadığım bir şey olduğunda annem ve babam bana yardım ederler.	4	3	2	1
8. Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu, bu görüşleri onlarla tartışmamam gerektiğini söylerler.	4	3	2	1
9. Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.	4	3	2	1
10. Annem ve babamla her tartıştığımda bana “ büyüdüğün zaman anlarsın ” derler.	4	3	2	1
11. Derslerimden düşük not aldığımda annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.	4	3	2	1
12. Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler.	4	3	2	1
13. Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.	4	3	2	1
14. Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımda bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.	4	3	2	1
15. Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.	4	3	2	1
16. Derslerimden düşük notlar aldığımda annem ve babam öyle davranırlar ki suçluluk duyar ve utanırım.	4	3	2	1
17. Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.	4	3	2	1
18. Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımda, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.	4	3	2	1

Aşağıdaki her ifadenin yanında bulunan kutulardan sadece size uygun olanın içine çarpı(x) işareti koyunuz.

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verir mi?

Evete:	Hayır:
--------	--------

Eğer cevabınız **Evet** ise aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Annen hafta içinde en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmaya izin verir (Pazartesi-Cuma arası)?

Akşam 8'den önce		Akşam 10:00-10.59 arası	
Akşam 8:00-8.59 arası		Akşam 11.00 ya da daha geç	
Akşam 9:00-9.59 arası		İstediğim saate kadar	

20. Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verir mi?

Evete:	Hayır:
--------	--------

Eğer cevabınız **Evet** ise aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Annen Cuma ya da Cumartesi akşamları en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmaya izin verir ?

Akşam 8'den önce		Akşam 10:00-10.59 arası	
Akşam 8:00-8.59 arası		Akşam 11.00 ya da daha geç	
Akşam 9:00-9.59 arası		İstediğim saate kadar	

Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterir?

	Hiç Çaba Göstermez	Çok Az Çaba Gösterir	Çok Çaba Gösterir
21. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini,			
22. Boş zamanlarında ne yaptığını,			
23. Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığını,			

Annenin ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgisi vardır?

	Bilgisi Yoktur	Çok Az Bilgisi Vardır	Çok Bilgisi Vardır
24. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin,			
25. Boş zamanlarında ne yaptığın,			
26. Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığın,			